

Onderzoek naar de heteronormativiteit in Will & Grace

In hoeverre overheerst de heteroseksuele norm in de hedendaagse sitcom Will & Grace?

Door: Brenda Stoter

Studentennummer: 272620

Master Media en Journalistiek 2006/2007

Erasmus Universiteit Rotterdam

Faculteit: Historische en Kunstwetenschappen

Thesisbegeleider: Drs. A. Weijers

Tweede lezer: Dr. E. Hitters

Emailadres: brendt_@hotmail.com, 272620bs@student.eur.nl

(GRACE LOOKS AT WILL: HE IS WEARING A LONG AND SILKY NIGHTSHIRT)

Grace: Why are you wearing that? So that even people in your dreams know you're gay?

Will: Hey. All day long my calves are suffocated by pants. Nighttime is-- is their time...

Uit: Will & Grace, aflevering 7.2

Hoofdstukindeling

Voorwoord	Pagina	5
Inleiding.	Pagina	6 t/m 11
<u>Hoofdstuk 1: Cultuur, media en beeldvorming:</u>		
- 1.1: Inleiding.	Pagina	12
- 1.2: Werkelijkheidsinterpretaties: cultuur en communicatie.	Pagina	12 t/m 14
- 1.3: Werkelijkheidsinterpretaties: de rol van de televisie.	Pagina	14, 15
- 1.4: Werkelijkheidsinterpretaties: de rol van verhalen.	Pagina	15, 16
<u>Hoofdstuk 2: Representatie van homoseksuelen.</u>		
- 2.1: Inleiding.	Pagina	17
- 2.2: homoseksuelen op televisie.	Pagina	17, 18
- 2.3: Representatie van homoseksuelen op televisie.	Pagina	18, 19
- 2.4: Inleiding heteronormativiteit.	Pagina	20
- 2.4.1: Het begrip heteronormativiteit.	Pagina	20
- 2.4.2: Aspecten van heteronormativiteit.	Pagina	20 t/m 23
- 2.4.3: Het gevaar van een heteronormatieve samenleving.	Pagina	24
- 2.4.4: Conclusie en samenvatting.	Pagina.	25, 26
<u>Hoofdstuk 3: Methode.</u>		
- 3.1: Inleiding.	Pagina	27
- 3.2: Geselecteerde afleveringen	Pagina	27
- 3.3: Indicatoren WOW.	Pagina	28
-3.3.1: Heteroseksisme.	Pagina	28, 29
-3.3.2: Homofobie.	Pagina	29
-3.3.3: Heteroseksualisatie.	Pagina	29, 30
- 3.4: Onderzoeksinstrument.	Pagina	31 t/m 33
- 3.5: Aanvulling schema.	Pagina	33 t/m 35
<u>Hoofdstuk 4: Resultaten.</u>		
- 4.1: Inleiding.	Pagina	36, 37
- 4.2: Homofobie.	Pagina	37, 38

- 4.3: Heteroseksisme.	Pagina	38, 39
- 4.4: Heteroseksualisatie.	Pagina	40, 41
 <u>Hoofdstuk 5: Conclusie.</u>		
5.1: Inleiding.	Pagina	42
5.2: Heteronormativiteit in Will & Grace.	Pagina	42 t/m 44
5.3: Problemen en mogelijke suggesties voor de toekomst.	Pagina	44, 45
5.4: Reflectie	Pagina	45
 Bronnen en literatuur.	 Pagina	 46, 47
Bijlagen.	Vanaf	Pagina 48
 Samenvatting	 Pagina	 49

Voorwoord

Bij de keuze voor dit onderwerp heb ik vooral gedacht aan het feit wat mij op dat moment bezig hield. De media en haar beeldvorming zijn voor mij altijd al interessant geweest aangezien ik al vroeg door had hoeveel invloed deze kunnen hebben op de mens en zijn gedragingen. Homoseksualiteit in de media is in het laatste decennium actief aanwezig. Er is een heuse doorbraak aanwezig in het medialand, vooral gezien het feit dit eerst niet het geval was. Homoseksualiteit werd naar mijn gevoel altijd een beetje verdrongen, het leek net of mensen er niets mee te maken wilden hebben tijdens het televisie kijken. Juist door deze doorbraak en toenemende interesse in films en series rondom homoseksualiteit leek het mij interessant te bestuderen wat de invloed hiervan is op personen in de maatschappij. Ondanks dat het schrijfproces enige tijd geduurd heeft ben ik blij dat ik dit onderwerp gekozen heb. Het heeft mij inzicht gegeven in de beeldvorming die de media onder de mensen teweeg brengt.

Mijn dank gaat uit naar mijn scriptiebegeleider drs. A. Weijers, die eindeloos geduld had met het rangschikken van de chaos in mijn hoofd. Hoofd- en bijzaken onderscheiden zijn niet mijn sterkste punt en hij heeft me geholpen dat beter te ordenen. Ook heeft hij geholpen met de keuze van het onderwerp en de gehele uitwerking daarvan.

Verder gaat mijn dank uit naar mijn ouders. Hun onvoorwaardelijke steun is zeldzaam, vooral omdat ik over mijn scriptie een jaar langer heb moeten doen. Ze bleven in mij geloven en daar ben ik hun zeer dankbaar voor.

Een ander persoon die ik wil bedanken is mijn vriendin Caroline, die de moed nooit liet zakken. Ik ben blij dat ik tegelijk met haar kan afstuderen. Zulke vriendschappen zijn zeldzaam, en ik ben blij dat ik haar heb mogen leren kennen in het masterjaar.

Natuurlijk zijn er nog meer personen aan wie ik speciale herinneringen heb tijdens dit proces: Daniëlle, je was er altijd voor me en gaf me vaak net dat duwtje in de rug om door te zetten. Mijn vrienden, allemaal bedankt voor de steun en interesse. Mijn familie, ik ben de eerste die afstudeert aan de universiteit. Ik weet dat jullie daar trots op zijn.

Brenda Stoter

Inleiding

“ Uit onderzoek blijkt dat nagenoeg alle Nederlanders homoseksuelen accepteren, zolang ze maar ‘gewoon’ doen. Daarmee bedoelt men, doen als hetero’s doen. En daar hebben wij homostrijd voor gevoerd, om nu weer onzichtbaar te worden en als hetero’s te doen. Ik heb een hele man en een hele vrouw in me en die kunnen elkaar verbazingwekkend goed afwisselen. Vijftig jaar geleden moest je dat onderdrukken, maar nu gelukkig niet meer. Mensen moeten begrijpen dat homoseksualiteit vaak iets meer betekent dan alleen maar op hetzelfde geslacht vallen. Zo is er ook een homocultuur. De extreme kantjes van die cultuur, een klein deel maar, komen vaak prominent in de krant, en dat gaat dan door voor de hele homocultuur. Maar zelfs als een man in leer wil lopen, doet hij daar niemand kwaad mee. Nederland moet leren dat dat niet anders is dan een heteromeid in een kort topje en een heupbroek. Ga dus bij uzelf na of u niet met twee maten meet. U weet wel: er komen tien heteropaartjes hand in hand langs uw terras en u heeft niets gezien. Of er komen twee jongens hand in hand langs en u denkt ergens in een hoekje: moeten die het er zo bovenop leggen?”

(Reactie van H. Temming in de krant Spits, pagina Reply 2all, 12 september, 2006)

Homoseksualiteit en het beeld dat we van deze groep hebben staat tegenwoordig vaak ter discussie. Zo zijn er door de jaren heen heel wat series op televisie gekomen waarin wel homoseksuelen vertegenwoordigd worden, iets wat vroeger ondenkbaar was. En zo worden er steeds meer onderzoeken uitgevoerd die bepalen hoe ons beeld onder invloed van deze programma’s verandert. En of het wel verandert. In deze inleiding zal ik een korte geschiedenis geven van homoseksuelen op de televisie, vervolgens zal ik mijn doelstelling bepalen en een kort overzicht geven van de volgende hoofdstukken. Als laatste kom ik tot een vraagstelling.

Homoseksualiteit op tv

In de eerste jaren van televisie werden homoseksuelen negatief neergezet of waren ze simpelweg afwezig op de televisie. In series als Marcus Welby, M.D. en Hawaii Five-O werden ze meestal negatief en als karikatuur neergezet. (Gould, Gross & Simms in Schiappa, Gregg & Hewes, 2006). In 1995 was 0.6 procent van de personages op televisie

homoseksueel, veel minder dus dan het percentage homoseksuelen in de 'echte wereld' (Shanahan & Morgan, 1999).

De eerste serie waar er duidelijk voor homoseksualiteit werd uitgekomen was *Ellen*. De hitserie uit de jaren 90 over de lesbische *Ellen Morgan* bewees dat een te erge nadruk op homoseksualiteit niet altijd gewaardeerd werd, in 1998 stopte NBC de sitcom. Als mogelijke argumenten werden verschillende redenen aangehaald in een artikel van Dow (2001). Zo zou de serie teveel op een persoonlijk levensverhaal van de hoofdrolspeelster Ellen DeGeneres gaan lijken en bovendien vonden critici en commentatoren de serie simpelweg niet meer grappig. (Dow, 2001).

Dow (2001) geeft een overzicht van de ontwikkeling van homoseksuele karakters op televisie. Homoseksuele personages in sitcoms kwamen vroeger niet voor, tegenwoordig zien we echter steeds meer homoseksuele karakters op televisie verschijnen. Hoewel ze nog steeds eerder uitzondering dan regel zijn, is er toch een verschuiving merkbaar. In de jaren 80 en 90 werden homo's op een andere manier neergezet dan dat nu het geval is. Allereerst waren het toen vooral eenmalige verschijningen. Ze vormden geen vast karakter in een bepaalde serie of film. Ten tweede was hun homoseksualiteit een probleem dat opgelost moest worden, zo werden ze ook neergezet. Verder werden ze nooit in hun eigen sociale kring neergezet, zo zien we nooit romantische relaties tussen twee homoseksuelen openlijk op televisie. Ze leven als het ware tussen de heteroseksuelen. Ook zien we nooit seksuele verlangens van homoseksuelen. (uit Fejes & Petrich, in Dow, 2001).

In 1998 werd de eerste aflevering van *Will & Grace* uitgezonden. Deze sitcom laat het leven zien van vier hoofdpersonen in Manhattan. Op de voorgrond staan echter Will en Grace. Will is homoseksueel en Grace heteroseksueel, en toch wonen ze samen. De twee andere karakters zijn Karen en Jack. Karen is een rijke getrouwde vrouw die een sterke neiging naar alcoholisme heeft. Jack geeft een stereotiep beeld van de homoseksuele man: hij is flamboyant, constant werkeloos en beschrijft zichzelf als acteur, danser en regisseur. We zien dat deze karakters zeer tegenstrijdig zijn, waar Will een succesvolle, serieuze homoseksueel is, is Jack het tegenovergestelde. (www.nbc.com)

Homoseksuele karakters komen niet vaak voor in sitcoms, en als ze voorkomen is dat meestal in de vorm van een bijrol. De laatste jaren worden minderheidsgroepen steeds vaker geportretteerd op de televisie. Shanahan (2004) heeft in zijn culturele indicatoren onderzoek gekeken naar de portrettering van homoseksuelen op de televisie. Hij kwam tot de conclusie dat homo's steeds vaker positief werden neergezet in series en films. Ook komen ze simpelweg steeds meer voor. In relatie tot het culturele indicatoren model is er een theorie

(cultivatatie) ontwikkeld waarin televisiekijkers werden onderverdeeld in *zware kijkers*, *medium kijkers* en *lichte kijkers*. In deze cultivatietheorie werd onderzocht of er tussen deze drie groepen verschil zit in de manier waarop ze de werkelijkheid zien. In eerdere jaren kwamen onderzoekers, volgens Shanahan, tot de conclusie dat de zware kijkers het minst positief aankeken tegen homoseksuelen. Tegenwoordig is dat niet meer zo. Hij denkt dat sociale veranderingen gereflecteerd worden in televisieprogramma's. Maar wanneer deze verandering zich doorzet zal de groep in kwestie steeds meer geportretteerd worden op televisie. Dat heeft te maken met het feit dat ze eerder niet werden getoond op televisie. Ook zal er een stereotypering onder kijkers plaatsvinden wat mede te maken heeft met de eerdere negatieve afbeelding van homoseksuelen. Een positieve houding ten opzichte van homo's zal mede of alleen het gevolg zijn van een positiever beeld van homo's op de televisie. En dat geldt dan met name voor zware kijkers. (Shanahan, 2004)

Dat het beeld van homo's op tv aan verandering onderhevig is blijkt bijvoorbeeld ook uit een studie van Larry Gross (2005).

Larry Gross heeft in het kader van de *gay, lesbian, bisexual & transgendered studies* (GLBT studies) ook een onderzoek gedaan op dit gebied. Hij beschrijft eerst kort de geschiedenis van de homoseksuelen in de VS. Gross constateert dat deze groep eerst vooral werd gezien als ziek, crimineel en zondig. Gross ziet een verschuiving in deze ideeën, mede door allerlei belangengroepen die in opkomst waren. In het laatste deel beschrijft hij de media en de representatie van homo's op televisie. Tegenwoordig hebben we te maken met beelden en ideeën die we vroeger nooit te zien kregen op de televisie. Dat heeft te maken met de maatschappij van tegenwoordig. Homo's komen nu weliswaar veel meer voor op de televisie maar er is nog steeds een discussie over hoe ze geportretteerd worden. Hij bespreekt kort nieuwe programma's waarin homoseksuelen het onderwerp zijn. Zo is *The L-Word* een voorbeeld. Deze serie zou echter maar een stereotiep beeld neerzetten: het zou teveel gebaseerd zijn op seksuele verlangens, de spelers zijn overwegend blank en behoren allemaal tot de middenklasse. Toch laten ze hier een groep zien in hun eigen *community*. Want hoewel de media homo's steeds vaker in hun programmering betrekken: de wereld waarin ze leven is nog steeds overwegend heteroseksueel. (Gross, 2005)

De vraag is nu op welke manier homoseksuelen tegenwoordig neergezet worden. Hoe zit de serie *Will & Grace* in elkaar? Welke normen en waarden zitten er verscholen in de afleveringen en hoe komen deze tot uiting? Om hier achter te komen zal ik het beeld dat van homoseksualiteit geschetst wordt in *Will & Grace* gaan onderzoeken. Een belangrijk punt waar ik hierbij op wil letten is wat Yep (2003) noemt de heteronormativiteit in *Will & Grace*.

Want in hoeverre worden de karakters neergezet als homoseksueel? Hij bedoelt daarmee: worden ze wel anders afgebeeld dan heteroseksuelen of overheerst de heteroseksuele norm in Will & Grace? Een onderzoek hiernaar is van belang omdat de westerse samenleving bekend staat als tolerant en niet-discriminerend. Maar aan de andere kant ziet men nooit op televisie twee mannen met elkaar zoenen. Will & Grace stopte na een zoen tussen de twee mannen... (www.nbc.com) Gedurende de hele serie hebben we geen intimiteit tussen de homoseksuele karakters kunnen aanschouwen. Terwijl de heteroseksuele karakters wel op dergelijke manieren werden afgebeeld. Van televisie wordt wel gezegd dat het een afspiegeling van de samenleving is, maar als dat zo is, welk beeld van deze samenleving geeft de tv dan? Welke normen en waarden met betrekking tot homoseksualiteit komen naar voren in de series Will & Grace en The L-Word? En in hoeverre zijn deze typeringen heteronormatief? Mijn voorlopige vraagstelling luidt dus als volgt:

In hoeverre overheerst de heteroseksuele norm in Will & Grace en hoe komt dit tot uiting in de karakters en de daarmee verbonden verhaallijnen in de serie? En in hoeverre verschilt dit van het televisiedrama The L-Word?

Mijn doelstelling is:

Het in kaart brengen in hoeverre in een populaire serie met homoseksuele hoofdpersonages (Will & Grace) er sprake is van een heteronormatieve visie, en in hoeverre dat verschilt met een serie met homoseksuele mannen en lesbische vrouwen, namelijk The L-Word.

Hiervoor zal ik gaan kijken naar de relaties van de hoofdrolspelers. Hoe worden ze afgebeeld in romantische zin? Is het zo dat de heteroseksuele koppels wel seksueel worden afgebeeld en de homoseksuele niet? In hoeverre overheerst hier heteronormativiteit?

Indicatoren voor heteronormativiteit:

- Komen homoseksuele karakters wel of niet in beeld?
- Als homoseksuele karakters wel in beeld komen, betreft dit dan een bijrol?
- Wordt seks tussen homoseksuelen afgebeeld als pervers?
- Worden homoseksuele karakters stereotyperend neergezet?
- Worden stereotyperende homo-eigenschappen bespot?
- Wordt seks, intimiteit en/ of romantiek niet in beeld gebracht tussen homoseksuele karakters? En zo ja, betreft dit dan een karakter die als kenmerk 'slecht' heeft?
- Wordt homoseksualiteit neergezet als een probleem voor homoseksuelen?

- Hebben homoseksuelen geen of wel een homoseksuele thuissituatie?
- Worden homoseksuele karakters in een heteroseksuele wereld geplaatst?
- Komt er wel of niet een homoseksuele gemeenschap en cultuur in beeld?
- Is er sprake van een sterke gay men/ straight female relatie?
- Als er sprake is van een sterke gay men/ straight female relatie, is er dan een romantische toon aanwezig tussen de gay men en straight female?
- Heeft de gay men/ straight female relatie een 'dad factor'?
- Worden woorden als 'liefde' en 'perfecte relatie' vaak gebruikt in de gay men/ straight female relatie?
- Hebben homoseksuele vrouwen veel privileges bij homoseksuele mannen? Mogen ze hen aanraken, kussen etc?
- Wordt het homoseksuele karakter in contrast gebracht met een overdreven homoseksueel karakter?
- Wordt het homoseksuele karakter gepresenteerd als een object van verlangen voor het andere geslacht?
- Wordt het homoseksuele hoofd karakter gepresenteerd als traditioneel mannelijk?

Om dit te kunnen onderzoeken zal ik de serie Will & Grace gaan vergelijken met de serie The L-Word. Want op betaalzenders als HBO, in het geval van The L-Word de abonneezender Showtime, hoeft er geen rekening te worden gehouden met de Federal Communications Commission (<http://www.fcc.gov/cgb/consumerfacts/obscene.html>) waardoor er veel meer kan dan in Will & Grace. Deze hilarische komediedramaserie is gebaseerd op een lesbische vriendinnenclub die onderling ook af en toe relaties met elkaar aangaan. Ook komen er verschillende homoseksuelen in voor, de hoofdpersonages zijn echter allemaal lesbisch. Of zoals de serie beschreven wordt door de televisiezenders RTL:

‘Amerikaanse dramaserie over de levens en liefdes van een groep jonge, lesbische vrouwen in Los Angeles en hun streven naar liefde, acceptatie en een succesvolle carrière.’ (www.rtl.nl)

In het kort gaat het verhaal zo, volgens de fan website van The L-Word:

‘Net klaar aan de universiteit verhuist Jenny naar Los Angeles om bij haar vriendje Tim te zijn en haar loopbaan als schrijfster te starten. Haar leven loopt anders als ze naar een feestje van Tim's burens, Bette en Tina, gaat. Bette en Tina zijn een lesbisch koppel die al 7 jaar met elkaar gaan en er nu over denken een kind te nemen. Jenny ontmoet op dit feestje Marina, de al even aantrekkelijke als uitdagende eigenaresse van een café; en zo belandt Jenny in de lesbo wereld (L-Word).’(www.lword.nl)

In het volgende hoofdstuk zal ik theorieën uit gaan leggen met betrekking tot beeldvorming, cultuur en communicatie. Deze theorieën zijn van Carey en Tennekes en zijn relevant omdat ze aangeven waarom beeldvorming en cultuur belangrijk zijn. In het tweede hoofdstuk zal ik uit gaan leggen welke verschillende theorieën er zijn over kenmerken van de representatie van homoseksuelen, de ontwikkeling daarin en in hoeverre specifieke kenmerken gezien kunnen worden als indicatoren voor heteronormativiteit, en hoe deze van toepassing zijn op mijn toekomstig onderzoek. Artikelen van Dow, Fejes & Petrich, Schugart, Yep e.d. worden hierin besproken. Vervolgens kan ik de vragen over heteronormativiteit samenstellen. Ik zal indicatoren opstellen voor heteronormativiteit. In het derde hoofdstuk bespreek ik de definitieve probleemstelling bestaande uit de doelstelling en de hoofd- en deelvragen. Ook bespreek ik de methode die ik ga gebruiken om de indicatoren voor heteronormativiteit 'meetbaar' te maken zodat ik kan komen tot een vergelijking tussen de twee series want dat is de variabele waar ik onderzoek naar doe.

Hoofdstuk 1: Cultuur, media en beeldvorming

1.1: Inleiding

Allereerst is het van belang dat we ons afvragen waarom beeldvorming van belang is, waarom is het belangrijk om te kijken naar wat de serie Will & Grace ons vertelt? Wat is cultuur en wat verstaan we onder beeldvorming? Welke rol spelen de media in onze cultuur en hoe beïnvloeden ze ons via verschillende mediakanalen? In de volgende deelparagrafen zal ik antwoord geven op deze vragen.

1.2: Werkelijkheidsinterpretaties: cultuur en communicatie.

In de inleiding werd aangegeven dat het beeld van homoseksuelen door de jaren heen verandert en dat dit mede komt door wat de media ons meegeeft. De rol van de media is dus cruciaal in de werkelijkheidsinterpretatie die wij hebben. De relatie tussen werkelijkheidsinterpretatie en cultuur is vaak besproken door verschillende auteurs. En dus mede van belang voor dit onderzoek.

Volgens Tennekes (1992) houden de mens en zijn cultuur verband met elkaar, deze twee kunnen niet los van elkaar worden gezien. Maar hoe moeten we ons de relatie tussen deze culturele werkelijkheid en de mens voorstellen? Hij noemt hiervoor drie gezichtspunten uit de culturele antropologie. Allereerst wordt benadrukt dat cultuur een menselijk product is. De specifieke levenswijze van de mens is voor het overgrote deel niet door zijn natuurlijke aanleg vastgesteld. Cultuur heeft dus te maken met de historie van de mens, waarin de creativiteit van deze mensen een rol speelt. ‘Man makes himself’ is hier kort gezegd de conclusie van. Het tweede gezichtspunt is dat cultuur ook een objectieve werkelijkheid buiten ons is. We kunnen de wereld waarin we geboren worden niet kiezen. Hoewel het door de mens gemaakt is, hebben we haar niet zelf gemaakt. We kunnen er nog wel het een en ander aan veranderen, maar onze creativiteit heeft maar beperkte mogelijkheden. Het derde punt heeft te maken met het feit dat cultuur niet alleen een objectieve werkelijkheid buiten ons is, maar ook een subjectieve werkelijkheid in ons. We kunnen alleen maar mens worden door de cultuur waarin we geboren worden, eigen te maken. Onze cultuur bepaalt daarom ons denken, ervaren en handelen, onze visie op de werkelijkheid buiten ons en in ons. De cultuur, dat zijn wij zelf.

Tennekes zegt dat een mens niet alleen een product is van zijn cultuur, maar dat hij er ook een maker van is. En de cultuur die hij maakt is altijd weer anders dan de cultuur waardoor hij zelf gemaakt is. Kort gezegd kan de verhouding tussen mens en cultuur het beste

worden gezien in termen van een dialectisch proces waarin de mens in het proces van externalisering culturele feiten creëert die een eigen bestaan gaan leiden (het proces van objectivering) en op hun beurt het menselijk denken, spreken en handelen diepgaand beïnvloeden (het proces van internalisering).

Volgens Tennekes wordt onder cultuur het volgende verstaan:

Het gaat in cultuur immers om mensen die hun eigen levenswijze- hun cultuur- voortbrengen, om culturele producten die een eigen leven gaan leiden onafhankelijk van de afzonderlijke producenten en op hun beurt die producenten zelf in verregaande mate bepalen (Tennekes, 1992).

Het verband tussen deze opvattingen en mediaonderzoeken lijkt duidelijk. Bepaalde series als Will en Grace zouden invloed kunnen hebben op wat mensen denken, en dan vooral gericht op specifieke groepen. De homoseksualiteit van Will en Jack in de serie Will en Grace zouden een beeld van homoseksuelen neer kunnen zetten, dat ons denken en handelen beïnvloedt. Dit zou een verandering in cultuur kunnen brengen. De rol van communicatie in dit proces is het hoofdonderwerp van James Carey (1989).

In het boek van Carey wordt uitgelegd wat de schrijver precies verstaat onder communicatie. Hij vindt dat er twee visies om communicatie te bestuderen zijn: namelijk de *transmission view* en de *ritual view*. In het eerste geval beschrijft hij dat dit de meest voorkomende visie op communicatie is, namelijk communicatie als middel om boodschappen over te brengen met als doel controletransport. In het tweede geval bedoelt hij dat deze vorm niets met transmissie te maken heeft. In plaats daarvan heeft het te maken met de representatie van gedeelde normen, waarden en dergelijke: kortom het creëren en onderhouden van cultuur. Het heeft dus te maken met een gedeelde band of gemeenschap. Vervolgens komt hij tot een definitie: *communicatie is een symbolisch proces waarin realiteit wordt geproduceerd, onderhouden, aangepast en getransformeerd*. Er is een echte wereld van objecten, gebeurtenissen en processen die we observeren en de symbolische representatie ervan. Met behulp van die symbolische representaties geven wij de ‘echte’ wereld betekenis. Vragen voor mijn onderzoek hierbij zijn: Welke betekenis wordt via deze symbolische representaties gegeven aan de werkelijkheid? En vooral: welke symbolische betekenis wordt er gegeven aan homoseksualiteit via de symbolische wereld in Will & Grace? Over het bestuderen van communicatie zegt hij:

“To study communication is to examine the actual social process wherein significant symbolic forms are created, apprehended, and used.”

1.3: Werkelijkheidsinterpretaties: de rol van de televisie.

De televisie speelt volgens vele onderzoekers een grote rol in ons beeld van de wereld. Gerbner (Van Poecke, 1979) is van mening dat de primaire rol van de massamedia in het algemeen en die van de televisie in het bijzonder het produceren van een ideologisch effect is. Alle maatschappijen produceren voor zichzelf en voor hun nakomelingen verklaringen van de realiteit. Deze sociaal geconstrueerde realiteit geeft een coherent, homogeen beeld van wat bestaat, wat belangrijk is, wat in relatie staat tot wat, en wat juist of onjuist is. Dit sociaal-culturele proces wordt door hem de ‘symbolische functie’ genoemd. Volgens Althusser (Van Poecke, 1979) en Gerbner werd deze symbolische functie vroeger vooral door de godsdienst gebracht. En in tegenstelling tot Gerbner is Althusser van mening dat deze rol nu vooral is overgenomen door de school. Gerbner en Gross (1976) zijn echter van mening dat het overgenomen is door de massamedia, en dan in het bijzonder door de televisie. De televisie heeft volgens hem zoveel invloed, omdat het een grote groep mensen in één keer kan bereiken. Gerbners boodschappensysteem is hierbij van belang. Allereerst stelt Gerbner dat deze boodschappen een structuur, een systeem, vormen. Het gaat hem niet om de individuele programma’s maar om het systeem achter alle programma’s. Vandaar dat van Poecke’s artikel over Gerbners theorie heet: het systeem is de boodschap (van Poecke, 1979). Dit roept de vraag op: welke symbolische wereld wordt door deze configuratie gecreëerd, welke waardeleer ontwikkelt zich hierin, welke causale relaties worden als vanzelfsprekend, natuurlijk en waarschijnlijk voorgesteld enzovoort.

Ten tweede functioneren deze boodschapsystemen op een impliciete manier. We dienen onder de individuele boodschappen te zoeken naar de symbolische patronen en functies die de collectieve moraal en de dominante sensibiliteit van de sociale orde onderhouden. We kunnen hierbij denken aan rolverdelingen en vanzelfsprekende handelingen in drama. Hetgeen niet gezegd is wordt toch onbedoeld gezegd, volgens Gerbner. Men ziet nu waarom hij aan de televisie een dergelijke belangrijke betekenis verleent. Het is een medium dat uiterst geschikt is om de globale ideologie van de massamaatschappij tot een massapubliek te brengen op een bepaalde manier. Namelijk: verpakt in de vorm van amusement.

Westers en Weijers (2006) stellen dat in plaats van één belangrijke dominante boodschap, een televisiedrama vaak meerdere betekenissen kan hebben. Zij nuanceren de visie van Gerbner.

‘Tegenover het beeld van televisie als een boodschappensysteem met een duidelijk conserverende culturele tendens staat het idee, dat het televisieaanbod eerder de functie van een *cultureel forum* heeft, waarin allerlei, soms ook tegenstrijdige, opvattingen naar voren worden gebracht (Newcomb & Hirsch, 1984). Met name in televisiedrama worden verschillende posities met betrekking tot maatschappelijke thema’s en de consequenties daarvan via de belevenissen van de personages uitgewerkt. In de verhalen komen niet alleen traditionele, conservatieve standpunten naar voren, maar ook progressieve, emancipatorische standpunten, en soms worden zij in een verhaal tegenover elkaar geplaatst’(p.162).

Onderzoekers vinden het van belang om te kijken naar de verschillende opvattingen die in de televisiedrama’s verborgen liggen, omdat dit een goed beeld geeft van de heersende waarden en normen in de maatschappij. De discussie over het beeld van homoseksuelen en hun vriendschappen in *Will en Grace* geeft onderzoekers veel reden tot analyses. Heersende normen en waarden in een dergelijke serie geven ons een beeld van een bepaalde groep en dat is waard om te onderzoeken. In zulke programma’s zien we dat fictieve personages moeite hebben met dezelfde thema’s als de werkelijke mens, en dat maakt televisiedrama een bron van levenslessen over situaties waar we iedere dag mee in aanraking komen. (Westers en Weijers, 2006).

Volgens Fouts & Inch is de televisie niet alleen de meeste geliefde vorm van de media, ook is het de primaire bron van informatie en socialisatie geworden: dit geldt speciaal voor zware televisiekijkers. Entertainment televisie biedt een grote bekendheid en emotionele betrokkenheid aan. Vooral ten opzichte van karakters op de televisie. Mensen zouden zich dus kunnen spiegelen aan de televisie, ook kunnen ze in deze mediabron dingen herkennen wat in hun dagelijks leven van toepassing is (Bryant en Zillman, 1986).

1.4: Werkelijkheidsinterpretaties: De rol van verhalen.

In onze huidige samenleving spelen verhalen een belangrijke rol, de televisie is op de eerste plaats het belangrijkste medium voor het vertellen van verhalen. Tevens zijn verhalen belangrijk voor het behoud en de voortzetting van cultuur. (Gerbner & Gross, 1976). Gerbner is hierbij van mening dat de meeste verhalen niet verteld worden door de school, de ouders of de kerk, maar door de televisie.

In Wester & Weijers (2006) wordt uitgelegd waar de narratieve analyse van televisieseries uit bestaat. Het verhaalkarakter van de programma’s staat hierbij centraal. Vier principes staan hierbij centraal. Allereerst wordt het verhaal gedragen door personages. Door hun handelingen veroorzaken personages de loop der gebeurtenissen. Volgens Egri (Wester

& Weijers, 2006) heet dit: *'character creates plot'*. Het tweede principe is ontleend aan Brady (Wester & Weijers, 2006). Verhalen zijn als het ware opgebouwd uit een aantal handelingseenheden. Een basisstructuur van probleem, keuzesituatie, beslissing, uitkomst/probleemverdieping heet een narratieve cyclus. Het derde principe is dat een televisieprogramma meestal opgebouwd is uit handelingsbijdragen van verschillende personages in samenhangende dan wel min of meer los van elkaar staande sequenties van gebeurtenissen. Via het hoofdpersonage worden wij als kijkers geconfronteerd met verschillende problemen, keuzesituaties enzovoort. Het vierde principe is dat via de concrete handelingen van de personages verwickelingen in de verhaallijnen worden gethematiseerd, die soms indirect verwijzen naar culturele categorieën als doelstellingen, waarden, levenslessen en normen. Met deze principes worden de verhalen opgevat als een alledaagse wereld van handelingen die gedragen worden door personages. Wij zouden ons dan kunnen verplaatsen in die wereld van de personages. Personages representeren culturele waarden en normen. Door hun acties, doelstellingen, waarden en normen kunnen wij ons spiegelen aan hen door deze aspecten te koppelen naar onze eigen acties. Als we de narratieve cyclus van een verhaal onderzoeken, kunnen we de onderliggende waarden en normen achterhalen. De boodschappen op de televisie zijn dus te achterhalen.

Hoofdstuk 2: Representatie van homoseksuelen

2.1: Inleiding

In dit deel van het theoretische kader zal ik ingaan op de representatie van homoseksuelen door de jaren heen. In het eerste deel zal ik het gaan hebben over homoseksuelen op televisie, en hoe dit steeds vaker voorkomt. In het tweede deel zal ik het gaan hebben hoe ze afgebeeld werden in series en films. In het derde deel zal ik het begrip heteronormativiteit uit gaan leggen aan de hand van relevante literatuur. Aan de hand van deze artikelen zal ik een selectie kunnen maken over hoe ik de serie *Will & Grace* zal onderzoeken. Onderzoek naar eerdere representaties van homoseksuelen is noodzakelijk, zo kunnen we zien of er door de jaren heen dingen veranderd zijn in de manier van afbeelding. En waar dit mee te maken heeft gehad. Televisie is een belangrijke factor in het leven van homoseksuele mannen. In het eerste deel van het onderzoek van Fouts (2005) wordt er ingegaan op het feit dat veel homoseksuele mannen geen rolmodellen hebben in hun directe omgeving. Daarom zou de televisie een belangrijke bron van informatie en afspiegeling zijn voor hen. Vele onderzoekers hebben bevestigd dat homoseksuele karakters ontbreken op de televisie. En daar zitten verschillende consequenties aan vast. Het missen van een bepaalde vertegenwoordiging geeft namelijk een vertekend beeld van de samenleving. Ook draagt dit bij aan een stereotiep beeld over homoseksuelen. Programmamakers laten op deze manier zien dat ze bepaalde waarden, angsten en intolerantie hebben tegen homoseksuelen. Als laatste punt laat de afwezigheid van bepaalde groepen in de media zien, dat ze in feite weinig macht hebben. (Fouts, 2005)

2.2: homoseksuelen op televisie

Deze paragraaf gaat over homoseksuele representatie en hoe dit door de jaren heen veranderde. Het beeld dat van homoseksuelen gegeven wordt is van toepassing op hoe wij denken over deze groep. Een afwezigheid echter kan een vertekend beeld van de samenleving geven. (Fouts, 2005)

In de eerste jaren van televisie werden homoseksuelen negatief neergezet of waren ze simpelweg afwezig op de televisie. In series als *Marcus Welby, M.D.* en *Hawaii Five-O* warden ze echter meestal negatief en als karikatuur neergezet. (Gould, Gross & Simms in Schiappa, Gregg & Hewes, 2006). Larry Gross (2005) beweert in zijn onderzoek dat sinds 1973 (na de oprichting van de Gay Academic Union) er steeds meer initiatieven kwamen om homoseksuelen op de televisie te laten zien. Maar toch werden ze over het algemeen genegeerd in de massamedia, en als ze vertegenwoordigd werden was dit zeer stereotyperend

(Larry Gross, 2005). In 1995 was 0.6 procent van de personages op televisie homoseksueel, veel minder dus dan het percentage homoseksuelen in de 'echte wereld' (Shanahan & Morgan, 1999). Ook Shanahan (2004) beweert dat homoseksuele karakters tegenwoordig niet vaak voorkomen in drama, en als ze voorkomen is dat meestal niet in de vorm van hoofdrol. Maar de laatste jaren worden minderheidsgroepen steeds vaker geportretteerd op de televisie, homoseksuelen, lesbiennes en biseksuelen zijn nu wat vaker vertegenwoordigd in de mediawereld. Shanahan (2004) heeft in zijn culturele indicatoren onderzoek gekeken naar de portrettering van homoseksuelen op de televisie. Ze komen simpelweg steeds meer voor. Fouts (2005) beweert tevens dat het aantal homoseksuele karakters in drama nog steeds ondervertegenwoordigd is. En dit feit zou schadelijk zijn voor homoseksuelen omdat deze groep al zo weinig rolmodellen heeft om zich aan te spiegelen. Dit draagt bij aan een verkeerd beeld van de samenleving en aan een bepaald beeld dat in stand wordt gehouden. Namelijk dat homoseksuelen geen veelvoorkomend fenomeen is in de maatschappij van tegenwoordig. (Fouts, 2005) Ook in het artikel van Fejes en Petrich (1993) wordt de relatie tussen homo's, lesbiennes en de media onderzocht. Deze onderzoekers beweren eveneens dat homoseksuelen ondervertegenwoordigd worden in de media, en dat dit schadelijk is voor de groep homoseksuele adolescenten. Media zijn namelijk een belangrijke bron van informatie voor deze groep. Ze missen hierdoor dus een omgeving die hen hun eigen identiteit laat ontdekken. We zien dat de literatuur over de media en homoseksuelen langzaam groeit. De invloed van de mediabeelden over homoseksuelen hebben over het algemeen weinig aandacht gekregen. (Fejes & Petrich, 1993)

We kunnen aannemen dat in de jaren '90 homoseksuelen steeds meer vertegenwoordigd werden op de televisie. De vraag is nu hoe ze dan geportretteerd werden. Dit zal beantwoord worden in het volgende deelhoofdstuk.

2.3: Representatie homoseksuelen op televisie

Homoseksuelen komen steeds meer voor in de media, maar hoe worden ze dan neergezet? In het artikel van Fejes en Petrich (1993) wordt de relatie tussen homo's, lesbiennes en de media onderzocht. Ze bekijken de belangrijkste bevindingen die onderzoekers hebben onderzocht in dit veld. Hierbij wordt vooral gekeken naar film, televisie, nieuws en pornografie. De hoofdstukken die volgen geven een geschiedenis van de film, televisie, nieuws en pornografie. Dit alles met betrekking tot de representatie van homo's. Zo zien we dat in de jaren 80 homoseksualiteit in de filmwereld werd gepresenteerd als ziek, bron van ongeluk, en slecht, wat nodig moet worden aangepakt. Ook in de televisiewereld werden

homo's al vanaf het begin negatief geportretteerd. Hetzelfde fenomeen komt voor in het nieuws, homo's werden hier ook vooral neergezet als pervers, slecht en als crimineel. Deze stereotype beelden veranderden wel door de jaren heen, mede door de belangengroepen en opstand van homoseksuelen. Maar helaas zijn ze nog niet helemaal verdwenen.

Ook Schugart (2003) is van mening dat wanneer homoseksuelen in een film verschenen, ze voornamelijk negatief geportretteerd worden. Daarbij maakte het niet uit of de acteur een rol als slachtoffer of als dader had.

Larry Gross (2005) beschrijft in zijn studie de geschiedenis van homoseksuelen op televisie. In de jaren '50 (toen homoseksuelen er openlijk voor uit begonnen te komen) werd deze groep voornamelijk gezien als, ziek, crimineel en zondig. In 1973 werd de Gay Academic Union opgezet, homoseksuele studenten en onderzoekers wilden er voor uit komen dat ze homoseksueel zijn. Sinds die tijd kwamen er iets meer initiatieven. Maar toch werden lesbiennes en homoseksuelen genegeerd in de massamedia, en als ze vertegenwoordigd werden was dat zeer stereotyperend (Gross, 2005).

Fouts gaat in op de theorie van Gross (1991; in Fouts, 2005) waarin beweerd wordt dat wanneer homoseksuele karakters verschijnen op de televisie, de nadruk komt te liggen op hun seksuele geaardheid. In het onderzoek werden 125 karakters onderzocht in 22 televisieseries. Deze karakters waren de hoofdpersonen van de komedies. Er werd geconcludeerd dat er maar in twee series homoseksuele karakters voorkwamen, deze onderrepresentatie is vooral merkbaar bij televisiedrama's. Homoseksuele kijkers hebben dus bijna geen rolmodellen die nodig zijn in hun ontwikkeling. Aan de andere kant hebben heteroseksuele kijkers genoeg rolmodellen. Maar ze nemen wel dezelfde ideeën aan als het gaat om homoseksuele typeringen (vooral het 'anderszijn'). Alle homoseksuele karakters op televisie waren homomannen. Ook waren ze allemaal jongvolwassenen (20-35 jaar). Tevens maakten homoseksuele karakters meer opmerkingen over seksuele geaardheid dan heteroseksuele karakters deden. Dit laat zien dat televisiemakers homoseksuele karakters zien als mensen die veel met hun seksualiteit bezig zijn en dat dit het centrale punt in hun leven is. Ze stereotyperen het dus (Fouts, 2005).

Schiappa, Gregg en Hewes (2006) zijn van mening dat kijkers tegenwoordig met een andere blik naar homoseksuelen op televisie kijken. Uit hun onderzoek kwam voort dat wanneer men een hoger kijkgedrag had, er minder vooroordelen bestonden over homoseksualiteit. Opmerkelijk is dat alle onderzochten Will & Grace als positieve beeldvorming zagen.

2.4: Inleiding: Heteronormativiteit

In dit deel zal ik het begrip heteronormativiteit uitleggen aan de hand van relevante literatuur. In het eerste deel zal ik het hebben over wat heteronormativiteit inhoudt en hoe het begrip is ontstaan. In het tweede gedeelte zal ik uitleggen waaraan we heteronormativiteit kunnen herkennen. Tenslotte zal ik in het laatste deel uitleggen welke gevaren er verbonden zitten aan heteronormativiteit. In de laatste deelparagraaf zal ik een korte conclusie geven over heteronormativiteit en zijn kenmerken.

2.4.1: Het begrip heteronormativiteit

In een artikel van Yep (2003) komt het begrip heteronormativiteit duidelijk naar voren, hij omschrijft het als:

'Heterosexuality escapes critical analysis through its "Now you see it" and "now you don't" character: It is simultaneously marked as a natural and given category and unmarked as a ubiquitous and invisible force permeating all aspects of social life (Warner 2002). When the view is that institutionalized heterosexuality constitutes the standard for legitimate, authentic, prescriptive, and ruling social, cultural, and sexual arrangements, it becomes heteronormativity.'

Yep (2003) bespreekt het begrip heteronormativiteit en hoe deze is ontstaan. Hij zegt dat het niets met seksualiteit te maken heeft maar alles met de samenleving. Door het heteroseksueel zijn, worden vrouwen als echte vrouwen gezien en mannen als echte mannen. In onze moderne, westerse samenleving worden deze normen als het ware opgelegd. Vanuit deze visie zijn lesbiennes geen echte vrouwen en homoseksuele mannen mislukte mannen.

2.4.2: Aspecten van heteronormativiteit

Aan de hand van verschillende literatuur zijn er indicatoren te categoriseren die kunnen duiden op heteronormativiteit. Fejes en Petrich (1993) hebben de relatie tussen lesbiennes, homoseksuelen en de media onderzocht en kwamen tot de conclusie dat er bijna geen homoseksuele voorbeelden te vinden zijn in de media. Terwijl de media toch een belangrijke bron van informatie horen te zijn in het leven van adolescenten. Homoseksuelen hebben namelijk een homoseksuele wereld waarin ze leven: een omgeving die hen hun eigen identiteit laat ontdekken (de gay community). Verder hebben de schrijvers ontdekt dat er veel

veranderd is in een periode van 25 jaar. Homofobie is volgens hen vervangen door heteroseksualisatie. Onder heteroseksualisatie verstaan we:

“A diverse set of social practices in an array of social arenas in which the homo/ hetero binary distinction is at work whereby heterosexuality is privileged.”

Heteroseksualisatie ontkennt als het ware dat homoseksuelen en lesbiennes een eigen werkelijkheid en diversiteit hebben. Ze hebben dus een eigen groep waar ze bij horen. Deze heteroseksualisatie zal in ieder aspect van het leven aanwezig zijn, zelfs in de media van de homoseksuele groep. Ook seksuele relaties tussen homoseksuele karakters zijn bijna niet te zien op de televisie. Als conclusie over deze aspecten geven de schrijvers aan dat de televisie homoseksuelen niet presenteert in de context van hun eigen identiteit, omgeving, geschiedenis en cultuur. Liever laten ze hen zien in de dominante heteroseksuele wereld (Fejes & Petrich, 1993).

In een artikel van Shugart (2003) wordt er ingegaan op de homoseksuele identiteit en welke kenmerken deze heeft. Er wordt onderzocht of deze kenmerken gericht zijn op het heteronormatieve publiek aan wie het gericht is. Ze is in dit artikel geïnteresseerd in de representaties van homoseksuelen op televisie. Maar wel representaties die succes hebben gehad bij het publiek. Ze onderzoekt de *homoseksuele man- en heteroseksuele vrouw relatie* die de laatste tijd steeds meer voorkomt. Ze wil onderzoeken wat hen zo populair maakt in de heteronormatieve context waarin ze voorkomen. Shugart (2003) is bijzonder geïnteresseerd in de patronen die deze representaties van de homoseksuele man aannemen om geschikt te zijn voor een groter publiek dat overwegend heteroseksueel is. Een patroon dat een groot succes is gebleken is die van de *gay man/ straight woman*, waarin zij een “stelletje” spelen. Gevolgen hiervan zijn dat we hen bijna nooit in een romantische of seksuele context zien, hen bijna nooit in een homoseksuele omgeving zien en dat hun aanwezigheid wordt gebruikt als een katalyse voor heteroseksuele karakters.

In het eerste deel laat Schugart zien hoe de homoseksuele man als het ware geheteroseksualiseerd wordt. Aan de hand van verschillende series en films geeft ze een aantal voorbeelden over de omgang van homoseksuele mannen met heteroseksuele vrouwen. Hierin concludeert ze dat de *gay male/ straight female* relatie wordt gepresenteerd met een duidelijke romantische toon. Al deze karakterisering geven ons een beeld waarin we het idee krijgen dat homoseksuele mannen heel goed heteroseksueel kunnen worden. Hun

seksualiteit wordt als het ware als een variabele gezien, terwijl dat andersom niet mogelijk zou zijn.

Een tweede manier waarop homoseksuele mannen geheteroseksualiseerd worden komt door de andere karakters die meespelen in de serie of film. Deze flamboyante, stereotyperingen van een homoseksuele man zetten een dergelijk contrast neer zodat de homoseksuele hoofdpersoon meer mannelijk en heteroseksueel lijkt. Jack uit *Will & Grace* is een dergelijk voorbeeld. In deze, en andere voorbeelden, leidt tot een verdere heteroseksualisatie van de homoseksuele man. Deze hoofdpersonen lijken dan ver verwijderd van de typische *gay-lifestyle* die ze zouden moeten hebben. Hun homoseksualiteit wordt gezien als secundair en incidenteel, en dat komt omdat ze niet zo dicht bij de homoseksuele *community* worden gezet als hun medespelers.

In het derde deel gaat Shugart (2003) in op de entree in de heteronormatieve cultuur en hoe dat gepaard gaat met de vrouwelijke seksualiteit. Allereerst gaat ze in op de seksuele spanning die er tussen de vrouwelijke heteroseksuelen en hun homoseksuele vrienden hangt. Ze gaat in op het feit waarom homoseksuelen meer seksuele privileges met hun heteroseksuele vrouwelijke vrienden hebben en hoe deze mannen op een bepaalde manier deze vrouwen handhaven. Deze mannen worden geportretteerd met een grote seksuele toestemming ten opzichte van de vrouw: ze mogen ze aanraken, kussen e.d. Een andere factor die aangeeft hoe mannen omgaan met de vrouwen wordt de “Dad factor” genoemd. De vrouwen worden dan neergezet als kinds, hysterisch, schattig en irrationeel en emotioneel. Dit staat tegenover het karakters van de homoseksuele mannen, die gezien worden als; stabiel, volwassen, rationeel en verantwoordelijk. Zo krijgen ze een soort van ouderlijke relatie met elkaar (Shugart, 2003).

Ook Connolly (2003) vind dat de relatie tussen heteroseksuele vrouwen en homoseksuele mannen meer heteroseksueel gemaakt wordt dan het in werkelijkheid is. In zijn onderzoek wordt uitgelegd hoe dit toepasbaar is op de komedie *Will & Grace*. Ook wordt er in uitgelegd waarom deze serie wel succes heeft gehad in tegenstelling tot *Ellen*. Allereerst draaide de serie niet om de *coming-out* van Will, hij was al homo sinds het begin van de serie. Homoseksualiteit als een manier van leven staat dus centraal. Ook vertoont Will geen typisch stereotyperend gedrag. Voorbeelden van de heteroseksualisatie zijn te vinden in de afleveringen zelf: Will heeft geen serieuze relatie gehad, in tegenstelling tot Grace. Verder is er een plot waarin Will & Grace erover nadenken om samen een kind te krijgen (Connolly, 2003).

Een ander artikel van Connely (2003) gaat in op de heteroseksualisatie van Will & Grace in de gedrukte media. Zij beschrijft eerst in het kort waar de serie volgens haar over gaat, namelijk: dat de show een platonische relatie laat zien tussen de twee hoofdkarakters. Verder zegt zij dat er twee totaal verschillende beelden worden gegeven van de homoseksuele karakters, om zo een betere representatie te geven van de homoseksuele man. Vervolgens gaat ze in op hoe de gedrukte media de relatie tussen Will & Grace zien, en deze vervolgens meer heteroseksueel maken dan die in werkelijkheid is. Ze heeft hiervoor verschillende artikelen onderzocht met betrekking tot het eerste en het vijfde seizoen. Drie metaforen kwamen duidelijk naar voren in de bronnen die ze gebruikt heeft. De eerste twee hadden te maken met het heteroseksueel maken van de relatie tussen Will & Grace en de derde is een meer generaliserende classificatie van de relatie tussen een homoseksuele man en een heteroseksuele vrouw. De eerste metafoor had te maken met het aspect romantiseren. Ze zegt dat de verschillende bronnen de relatie tussen Will & Grace eerder zagen als een 'romantic one', vaak werd het woord 'liefde' hierin verwerkt om de relatie tussen de twee hoofdpersonen uit te leggen. Dit klopt natuurlijk niet aangezien de serie gebaseerd is op een platonische liefde tussen de twee hoofdpersonen. Vriendschap zou hierbij de enige basis moeten zijn van hun relatie. De tweede metafoor die gebruikt werd was de 'couple metafoor', vaak werd de relatie tussen Will & Grace gezien als de perfecte relatie, waarbij ze tussen neus en lippen door nog even snel vertellen dat Will homoseksueel is. Ook hebben ze het vaak over het feit dat Will & Grace zo goed bij elkaar passen en dat we erin beginnen te geloven dat ze samen horen te zijn. De derde metafoor heet het 'odd couple metafoor', hiermee bedoelen ze een relatie aan te geven die sinds de jaren '90 populair is. Ze geven hier toch de suggestie dat ze een stel zijn, een raar stel weliswaar, maar toch een stel. Connolly (2003) concludeert vervolgens dat als de makers de karakters in een soort van pseudo-romantisch gebeuren zouden voortduwen dat de gedrukte media waarschijnlijk door zouden blijven gaan met hun heteroseksualisatie.

Fejes en Petrich (1993) geven twee voorbeelden van homofobie. Twee eigenschappen voor homofobie die heel duidelijk naar voren komen zijn: Pervers/ deviant gedrag en stereotypering. Seks tussen homoseksuelen wordt gezien als pervers / deviant, ziek of zondig. (Fejes & Petrich, 1993) Verder zou een homoseksueel karakter bespot kunnen worden om zijn stereotype homotrekjes. Tevens maakten homoseksuele karakters meer opmerkingen over seksuele geaardheid dan heteroseksuele karakters dat doen. Dit laat zien dat televisiemakers homoseksuele karakters zien als mensen die veel met hun seksualiteit bezig zijn en dat dit het centrale punt in hun leven is. Ze stereotyperen het dus (Fouts, 2005). Een vast karakter in de

serie die homoseksueel is spreekt homofobie tegen, zichtbaarheid is namelijk heel lang niet mogelijk geweest (Fejes & Petrich).

2.4.3: Het gevaar van een heteronormatieve samenleving

In het artikel van Yep (2003) komt het aspect heteronormativiteit nog meer naar voren. Eerst stelt hij de onderzoeken naar communicatie ter discussie, vervolgens bespreekt hij de ‘violence of heteronormativity’, daarna richt hij zich op het onderzoeken van heteronormativiteit. Vervolgens legt Yep (2003) uit welke studies er allemaal geweest zijn op het gebied van communicatie. Daarna gaat hij verder over het gevaar/geweld van heteronormativiteit. Hij geeft een definitie van ‘normalization’:

‘Normalization is the process of constructing, establishing, producing, and reproducing a taken-for-granted and all-encompassing standard used to measure goodness, desirability, morality, rationality, superiority, and a host of other dominant cultural values.’

Normalisatie is een symbolische, discursieve, psychische, psychologische en materiele gewelddadige vorm van sociale regulatie en controle. Een van de meest invloedrijke vormen daarvan is heteronormativiteit. Heteronormativiteit maakt heteroseksualiteit ‘hegemonisch’ door het proces van normalisatie. Er zijn vier soorten ‘violence’ namelijk:

- 1) violence on women inside the heteronormative borders,
- 2) violence on men inside the heteronormative borders,
- 3) violence on lesbian, gay, bisexual, transgendered, and queer people en
- 4) violence on individuals at the intersections of race, class, gender and sexuality.

De eerste vorm heeft te maken met vrouwen die in een huwelijk geweld mee maken, deze vrouwen ontkennen hun eigen lijden omdat geweld een soort van genormaliseerd is in hun kringen. De tweede vorm heeft te maken met mannen die heteroseksueel zijn, zij zijn bang dat ze gezien zullen worden als homoseksueel (homofobie). De derde vorm spreekt voor zich, het gaat over mensen die zich niet binnen de heterogrenzen behoren omdat ze een andere seksuele geaardheid hebben.

2.4.4: Conclusie en samenvatting

Aan de hand van de voorgaande literatuur zouden we een paar indicatoren kunnen aanwijzen die duiden op heteronormativiteit.

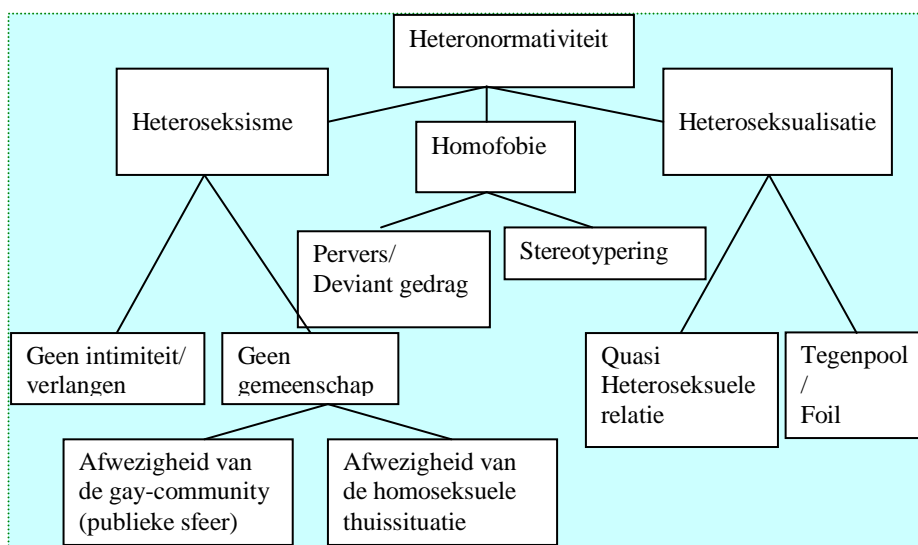
In het artikel van Fejes & Petrich (1993) wordt beschreven hoe heteronormativiteit als het ware omslaat in heteroseksisme. Deze heteroseksisme is te zien in alle aspecten van het leven en de media zelf, inclusief de media van de homoseksuele en lesbische omgeving (Fejes & Petrich, 1993).

In het artikel van Shugart (2003) wordt tevens ingegaan op de heteroseksualisatie van homoseksuelen. Als eerste door de straight female/ gay male relatie die er in films en komedies voorkomt. Ten tweede door een sterkt contrast met andere homoseksuele karakters in de series/ films. Deze zouden laten zien hoe ver de hoofdrolspelers eigenlijk van de gay-lifestyle vandaan staan. Hun homoseksualiteit wordt gezien als secundair en incidenteel, en dat komt omdat ze niet zo dicht bij de homoseksuele *community* worden gezet als hun medespelers. In het laatste deel gaat Shugart (2003) in op de entree in de heteronormatieve cultuur en hoe dat gepaard gaat met de vrouwelijke seksualiteit. Allereerst gaat ze in op de seksuele spanning die er tussen de vrouwelijke homoseksuelen en hun homoseksuele vrienden hangt. Een andere factor die aangeeft hoe mannen omgaan met de vrouwen wordt de “Dad factor” genoemd. De mannen worden neergezet als volwassen en de vrouwen als kinderlijk, waardoor er een soort van ouderlijke relatie ontstaat tussen de twee.

Ook Connolly (2003) vindt dat de relatie tussen Will & Grace meer heteroseksueel wordt gemaakt dan het in werkelijkheid is. Drie metaforen kwamen duidelijk naar voren in de bronnen die ze gebruikt heeft. De eerste twee hadden te maken met het heteroseksueel maken van de relatie tussen Will & Grace en de derde is een meer generaliserende classificatie van de relatie tussen een homoseksuele man en een heteroseksuele vrouw. De eerste metafoor had te maken met het aspect romantiseren. De tweede metafoor die gebruikt werd was de ‘couple metafoor’. De derde metafoor heet het ‘odd couple metafoor’. Ze geven hier toch de suggestie dat ze een stel zijn, een raar stel weliswaar, maar toch een stel. Connolly (2003) concludeert vervolgens dat als de makers de karakters in een soort van pseudo-romantisch gebeuren zouden voortduwen dat de gedrukte media waarschijnlijk door zouden blijven gaan met hun heteroseksualisatie. In het artikel van Yep (2003) wordt ingegaan op het aspect homofobie. We zien dat homofobie voortkomt uit angst voor homoseksualiteit. Homofobie is als het ware een manier om hen te straffen voor het feit dat ze uit de heersende norm zijn gestapt (die van heteroseksualiteit) (Yep, 2003).

Heteronormativiteit kan dus onderverdeeld worden in drie categorieën: homofobie, heteroseksisme en heteroseksualisatie. Homofobie kunnen we indelen in twee groepen: pervers deviant gedrag en stereotypering. Heteroseksisme bestaat uit: geen intimiteit/verlangen en geen gemeenschap. Deze laatste kunnen we weer onderverdelen in: afwezigheid van de gay community en afwezigheid van een homoseksuele thuissituatie. Heteroseksualisatie bestaat uit: quasi heteroseksuele relatie en tegenpool ('foil'). We komen zo tot het volgende schema:

Figuur 2.1: aspecten van Heteronormativiteit

Aan de hand van de indicatoren van dit schema zal ik de analyse gaan uitvoeren en de uitkomsten onder te verdelen in deze groepen.

Hoofdstuk 3: Methode

3.1: Inleiding

In dit deel van mijn onderzoek zal ik bespreken hoe ik de analyse zal gaan uitvoeren. Ik zal bespreken hoe de afleveringen geselecteerd zijn en met welke bedoeling dit is gedaan. Daarnaast zal ik uitleggen hoe ik de verschillende aspecten van heteronormativiteit zal gaan koppelen aan indicatoren die aan de hand van de literatuur gevonden zijn. Aan de hand van het schema zal ik uit de geselecteerde afleveringen een conclusie kunnen trekken.

3.2: Geselecteerde afleveringen

Will & Grace heeft in totaal acht seizoenen. In de meeste afleveringen heeft Will echter geen relatie, het is dus de bedoeling om afleveringen te selecteren die van belang zijn voor de analyse. Namelijk degene waarin Will wel een relatie heeft. We zien dat hij een vaste partner krijgt in seizoen 7. Daarom heb ik besloten om vijf afleveringen te selecteren uit dit seizoen. Van deze vijf afleveringen zijn er transcripten gemaakt.

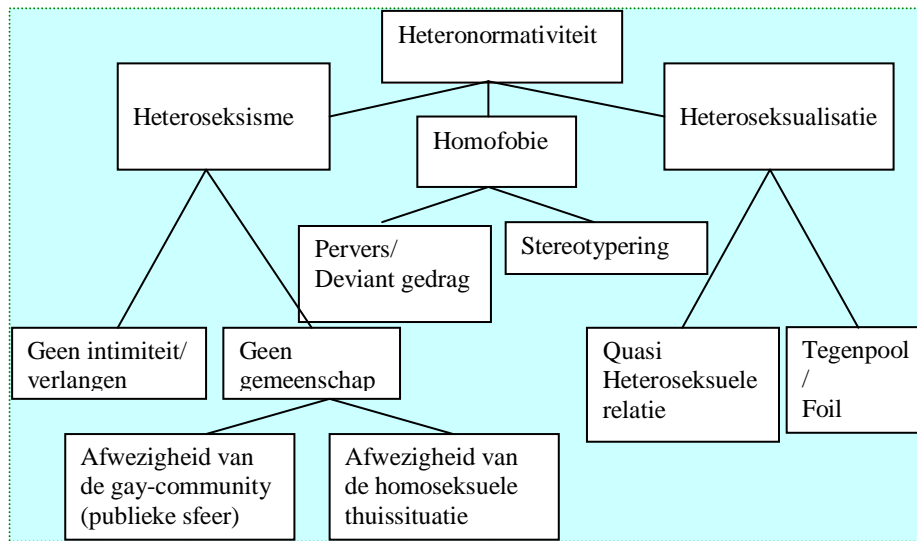
Om de tegenstelling tussen de serie Will & Grace en een andere serie te kunnen analyseren is gekozen voor de serie The L-Word. Deze serie is een mooie tegenstelling aangezien er hier sprake is van een lesbische groep hoofdpersonages. In deze serie vinden we in iedere aflevering van seizoen 1 wel iemand die een relatie heeft. De geselecteerde afleveringen zijn dus willekeurig gekozen. Ook van deze afleveringen zijn transcripten gemaakt.

In hoofdstuk 4 (de analyse) worden de verschillende series op bevindingen met elkaar vergeleken om zo te kijken of er een verschil zit in de twee series. Vandaar de keuze voor twee series.

In de keuze voor de vijf verschillende afleveringen is gekeken naar de aanwezigheid van een relatie tussen twee hoofdpersonen. Daarop kies en analyseer ik dus de verschillende verhaallijnen. Voorwaarde is dat er een probleem moet zijn in de relatie, iets wat voor irritatie zorgt of iets waar ze het simpelweg niet over eens worden. Voorbeelden hiervan zijn: mensen die hun relatie niet accepteren, een baan die wordt opgegeven voor de relatie of jaloezie uit de vriendenkring.

3.3: Indicatoren WOW

Uit hoofdstuk 2 (representatie van homoseksuelen) kwam het volgende schema naar voren:

Figuur 3.1:
Aspecten van
heteronormativiteit

3.3.1 Heteroseksisme

Voor het aspect heteroseksisme kwamen er verschillende eigenschappen naar voren namelijk: *geen intimiteit/ verlangen* wordt getoond en ook wordt er *geen homogemeenschap* getoond. Deze laatste kan men onderverdelen in weer twee aspecten: *afwezigheid van de gay community* en *afwezigheid van de homoseksuele thuissituatie*.

Relaties tussen homoseksuele karakters komen al weinig voor in series, homoseksuele seksuele handelingen komen nog minder voor en blijven doorgaans verborgen voor kijker. Dit in tegenstelling tot de relaties van heteroseksuele karakters. (Fejes & Petrich, 1993) Het niet voorkomen van intieme relaties tussen homoseksuelen is dus een eerste indicator voor heteroseksisme. Met betrekking tot de serie Will & Grace is dit vooral van toepassing op het karakter van Will. In de serie The L-Word zal dit gemeten kunnen worden aan de hand van de relatie tussen Tina en Bette, die gedurende seizoen 1 een relatie met elkaar hebben.

Tevens merken Fejes & Petrich (1993) op dat homoseksuelen bijna niet gepresenteerd worden in hun eigen omgeving, geschiedenis en in de context van hun eigen identiteit. De televisiemakers laten liever hun eigen dominante heteroseksuele wereld zien. Dit vormt de tweede indicator van heteroseksisme: er wordt *geen homoseksuele gemeenschap* getoond. Zo zou er dus geen eigen groep zijn waar ze bij zouden horen (*de gay-community*) en zou er dus ook geen homoseksuele thuissituatie zijn. Met behulp van deze indicatoren zouden we tevens kunnen vaststellen of beide series verschillen op het aspect heteroseksisme.

De indicatoren die hieruit volgen zijn:

- Seksuele handelingen blijven verborgen voor de kijker.
- Homoseksuele karakters worden niet gepresenteerd in hun eigen *gay- community*.
- Homoseksuele karakters hebben geen homoseksuele thuissituatie.
- Homoseksuelen worden bijna niet gepresenteerd in hun eigen omgeving, geschiedenis en in de context van hun eigen identiteit. Ze worden liever neergezet in een dominante heteroseksuele cultuur.

3.3.2 Homofobie

Twee eigenschappen voor homofobie die heel duidelijk in het schema naar voren komen zijn: Pervers/ deviant gedrag en stereotypering. Seks tussen homoseksuelen wordt gezien als pervers / deviant, ziek of zondig. (Fejes & Petrich, 1993) Verder zou een homoseksueel karakter bespot kunnen worden om zijn stereotype homotrekjes. Tevens zouden homoseksuele karakters meer opmerkingen over seksuele geaardheid dan heteroseksuele karakters dat doen. Dit laat zien dat televisiemakers homoseksuele karakters zien als mensen die veel met hun seksualiteit bezig zijn en dat dit het centrale punt in hun leven is. Ze stereotyperen het dus. (Fouts, 2005)

Een vast karakter in de serie die homoseksueel is spreekt homofobie tegen (contra-indicator), zichtbaarheid is namelijk heel lang niet mogelijk geweest. (Fejes & Petrich).

De indicatoren die hieruit volgen zijn:

- Seks tussen homoseksuelen op televisie wordt gezien als pervers en deviant.
- Homoseksuele karakters worden stereotyperend neergezet: dwz. ze praten veel over seksuele geaardheid en hun stereotype eigenschappen worden bespot.

3.3.3 Heteroseksualisatie

Voor het aspect heteroseksualisatie kwamen er twee eigenschappen naar voren namelijk: de nadruk op een *quasi heteroseksuele relatie* en het normaliseren van het homoseksuele hoofdpersonage door het af te zetten tegen een overdreven homoseksuele *tegenpool (foil)*. Schugart (2003) heeft de relatie tussen de heteroseksuele vrouw en de homoseksuele man in de media onderzocht. Een patroon dat sterk voorkwam bij haar onderzoek was de gay man/straight female, waarin zij een “stelletje” spelen. Gevolgen hiervan zijn dat je de homo bijna nooit in een romantische of seksuele context ziet, hem bijna nooit in een homoseksuele omgeving ziet. Er zijn verschillende manieren waarin deze homoseksuele mannen als het

ware geheteroseksualiseerd worden. Als eerste door hen in een gay male/ straight female relatie te zetten met een duidelijk romantische ondertoon. Door dit beeld zouden we het idee kunnen krijgen dat hun seksualiteit een variabele is. Een tweede manier is om ze in een situatie zetten waarin het lijkt alsof de homoseksuele man de vader is van de heteroseksuele vrouw (de “dad-factor”). Ook Connely (2003) kwam tot deze conclusie. Zij vindt dat de relatie tussen Will & Grace Grace (zij beperkt zich tot hoe er over deze serie geschreven wordt) meer heteroseksueel wordt gemaakt dan het is. Ook wordt de relatie tussen hun twee meer geromantiseerd, vaak wordt het woord “liefde” gebruikt. Wat fout is aangezien vriendschap de basis van hun relatie zou moeten zijn. Verder werd de relatie tussen Will & Grace gezien een perfecte relatie, waarbij ze dan nog even snel vertellen dat Will homoseksueel is. Er wordt vervolgens geconcludeerd dat de makers de karakters in een soort van pseudo-romantisch gebeuren zouden voortduwen. Verder hebben de ‘straight’ vrouwen veel privileges, ze mogen de mannen aanraken, kussen e.d. Deze indicatoren van heteroseksualisatie zouden we kunnen onderzoeken aan de hand van de relatie tussen Will & Grace. Tevens komt er een soortgelijke relatie voor in de serie The L-Word. We kunnen deze twee patronen dan met elkaar vergelijken.

Het aspect *tegenpool* of *foil* heeft te maken met de andere homoseksuele hoofdpersonen die voorkomen in de series. Deze zouden vaak overdreven, flamboyant en stereotiep zijn. Op deze manier worden de homoseksuele mannen in de serie vaak meer heteroseksueel gemaakt dan ze in werkelijkheid zijn, doordat de tegenstelling tussen hen en de andere personen. De hoofdpersoon lijkt dan ver verwijderd van de typische *gay-lifestyle*. Hun homoseksualiteit wordt gezien als incidenteel en secundair, en dat komt omdat ze niet zo dicht bij (of in) de homoseksuele wereld worden gezet als hun medespelers (Schugart, 2003).

Indicatoren voor heteroseksualisatie zijn:

- Sterke gay man/ straight female relatie.
- De gay man/ straight female relatie heeft een sterk romantische toon.
- De gay man/ straight female relatie heeft een “dad-factor”.
- Woorden als “liefde” en de “perfecte relatie” worden gebruikt om de gay man/ straight female relatie te kenschetsen.
- De heteroseksuele vrouwen mogen de mannen aanraken, kussen en dergelijke, ze hebben dus veel privileges.
- Een flamboyante, stereotypering van een homoseksuele man die als tegenpool neergezet wordt, waardoor het homoseksuele hoofdpersoonage ‘normaler’ d.w.z. meer hetero overkomt.

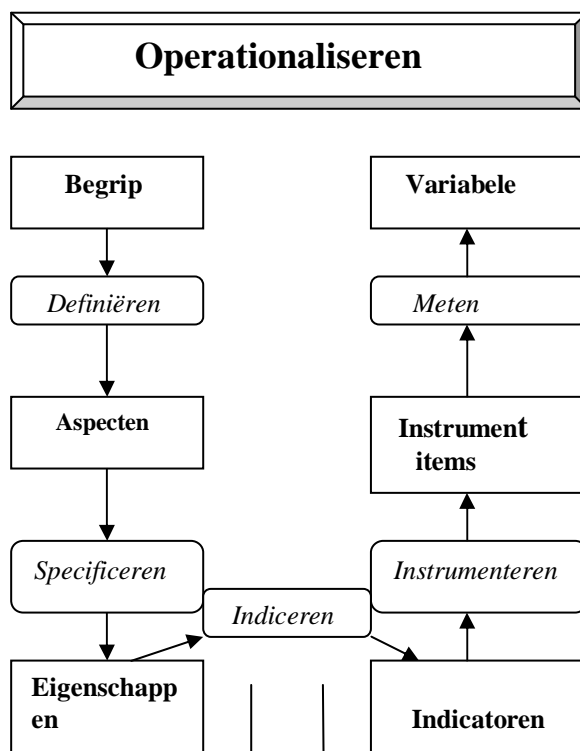
-Het homoseksuele karakter wordt gepresenteerd als object van verlangen voor het andere geslacht.

-Het homoseksuele karakter wordt neergezet als traditioneel mannelijk.

3.4: Onderzoeksinstrument.

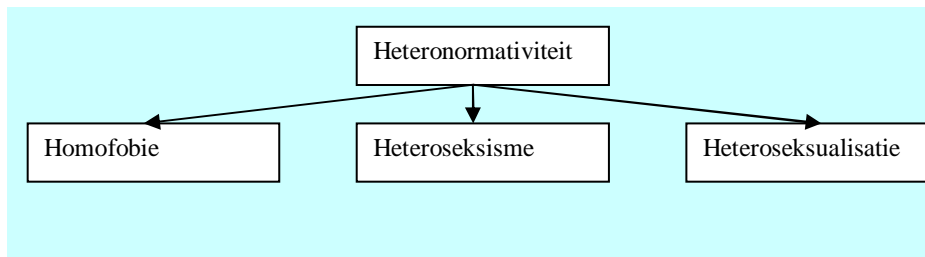
Het onderzoeksinstrument is opgezet aan de hand van het operationalisatieschema van Wester. Aan de hand van dit schema wordt neergezet hoe de analyse in elkaar zit. (zie figuur 3.2)

Figuur 3.2: Operationalisatieschema

In de vorige deelhoofdstukken kwam naar voren dat heteronormativiteit (begrip) bestaat uit de aspecten homofobie, heteroseksisme en heteroseksualisatie (zie figuur 3.1). Die aspecten brengen allemaal eigenschappen met zich mee die ik heb omgezet in indicatoren die ik straks kan gaan meten.

Figuur 3.3: Aspecten van heteronormativiteit

Aan de hand van de vorige bladzijdes kwamen verschillende aspecten van heteronormativiteit naar voren. Vervolgens zijn deze aspecten omgezet in een aantal indicatoren. De gevonden indicatoren zijn:

Indicatoren voor heteroseksisme zijn:

- Seksuele handelingen blijven verborgen voor de kijker.
- Homoseksuele karakters worden niet gepresenteerd in hun eigen *gay- community*.
- Homoseksuele karakters hebben geen homoseksuele thuissituatie.
- Homoseksuelen worden bijna niet gepresenteerd in hun eigen omgeving, geschiedenis en in de context van hun eigen identiteit. Ze worden liever neergezet in een dominante heteroseksuele cultuur.
- Seks, intimiteit en romantiek tussen homoseksuele karakters worden niet in beeld gebracht. Mocht dat wel zo zijn dan betreft dit karakters die als 'slecht' gerepresenteerd worden.
- Homoseksualiteit wordt neergezet als een probleem voor heteroseksuelen. Dit is echter geen indicator voor heteroseksisme als het ook een probleem is voor het homoseksuele karakter zelf.

Indicatoren voor homofobie zijn:

- Homoseksuele karakters komen niet in beeld
- Komen ze wel in beeld dan betreft dit een bijrol of een eenmalige rol.
- Seks tussen homoseksuelen op televisie wordt gezien als pervers en deviant gedrag.
- Homoseksuele karakters worden stereotyperend neergezet: d.w.z. ze praten veel over hun seksuele geaardheid en hun stereotype eigenschappen worden bespot.

Indicatoren voor heteroseksualisatie zijn:

- Sterke gay man/ straight female relatie.
- De gay man/ straight female relatie heeft een sterk romantische toon.

- De gay man/ straight female relatie heeft een “dad-factor”.
- Woorden als “liefde” en de “perfecte relatie” worden gebruikt om de gay man/ straight female relatie te kenschetsen.
- De heteroseksuele vrouwen mogen de mannen aanraken, kussen en dergelijke, ze hebben dus veel privileges.
- Een flamboyante, stereotypering van een homoseksuele man die als tegenpool neergezet wordt, waardoor het homoseksuele hoofdpersonage ‘normaler’ d.w.z. meer hetero overkomt.
- Het homoseksuele karakter wordt gepresenteerd als object van verlangen voor het andere geslacht.
- Het homoseksuele karakter wordt neergezet als traditioneel mannelijk.

Deze indicatoren zijn vervolgens in een schema verwerkt: het uiteindelijke onderzoeksinstrument. Bij dit schema is rekening gehouden met bepaalde eigenschappen die gelden voor dramaserieën (zie Wester & Weijers 2006). Dramaserieën bestaan volgens hen uit twee lagen: de manifeste laag, de laag van concreet handelende personages met hun eigenschappen, doelen en drijfveren en een diepere laag, de latente laag waar maatschappelijke of culturele normen en waarden in verborgen liggen. In de manifeste laag liggen de concrete eigenschappen, problemen, keuzesituaties en doelen van de karakters. In de latente laag liggen de normen, waarden en waardetegenstellingen die aan deze concrete problemen, keuzesituaties etc. ten grondslag liggen. Oud, Weijers & Wester (1997) hebben op basis van dit idee een analyseprocedure ontwikkeld voor het analyseren van drama: de WOW-procedure. Ik volg grotendeels deze procedure en geef daarbij expliciet aan, hoe ik op basis van de resultaten van deze analyse uitspraken kan doen over de indicatoren voor heteronormativiteit die we zojuist behandeld hebben.

3.5: Aanvulling schema

Figuur 3.4: Onderzoeksinstrument om de verschillende aspecten van heteronormativiteit te meten.

Homofobie	
Indicatoren	Aan de hand van de WOW-analyse
1) Komen homoseksuele karakters niet in beeld?	Aan de hand van identiteitskenmerken personages.
2) Als homoseksuele karakters wel in beeld komen, betreft dit dan een bijrol?	Is er geen invloed op het verloop van het verhaal?
3) Wordt seks tussen homoseksuelen afgebeeld als pervers en deviant?	Speelt de perversiteit en deviantheid een rol in het verhaal (gedragskenmerken)? Komt dit

	terug in de problemen van het karakter of van andere karakters?
4) Worden homoseksuele karakters stereotyperend neergezet?	Komen homoseksuele stereotypingen als identiteits- of gedragskenmerken voor en speelt het een rol in het verhaal?
5) Worden stereotyperende eigenschappen bespot?	Worden stereotyperende eigenschappen (identiteits- of gedragskenmerken) bespot? Zo ja, speelt dit een rol in het verhaal?

Heteroseksisme	
Indicatoren	Aan de hand van de WOW-analyse
1) Wordt seks, intimiteit en/of romantiek niet in beeld gebracht tussen homoseksuele karakters? En zowel, betreft dit dan karakters die als kenmerk 'slecht' hebben?	Speelt seks, intimiteit en/ of romantiek tussen homoseksuele karakters een rol in de verhaallijn? En zo ja, betreft dit dan een karakter die een bijrol heeft of betreft dit een hoofd karakter?
2) Wordt homoseksualiteit neergezet als een probleem voor heteroseksuelen? Dit is geen indicator als het ook een probleem is voor de homoseksuelen zelf.	Wordt homoseksualiteit in de verhaallijn neergezet als een probleem voor heteroseksuelen? Speelt homoseksualiteit van een karakter een rol bij de keuzesituatie van een ander karakter? Welke keuze wordt gemaakt? Is de homoseksualiteit ook een probleem voor het homoseksuele karakter zelf?
3) Hebben homoseksuelen geen homoseksuele thuissituatie?	Aan de hand van identiteitskenmerken personages.
4) Worden homoseksuele karakters in een heteroseksuele wereld geplaatst?	Aan de hand van identiteitskenmerken personages. Hebben ze typische heteroseksuele banen, vrienden, kennissen etc?
5) Komt er geen homoseksuele gemeenschap en cultuur in beeld?	Aan de hand van identiteitskenmerken personages. Wordt deze homoseksuele gemeenschap genegeerd in het verhaal?

Heteroseksualisatie	
Indicatoren	Aan de hand van de WOW-analyse
1) Is er spraken van een sterke gay men/ straight female relatie?	Aan de hand van identiteitskenmerken personages.
2) Zo ja, is er een sterke romantische toon aanwezig tussen de gay men/ straight female?	Speelt de romantische relatie tussen gay man, straight female een rol in de probleem en keuzesituatie
3) Heeft de gay men/ straight female relatie een "dad factor"?	Is de heteroseksuele relatie van belang in het verhaal? Is er een soort van "dad factor" merkbaar en speelt deze een rol in probleem en keuzesituatie? En is dit van invloed op het verhaalverloop?
4) Worden woorden als "liefde" en "de perfecte relatie" vaak gebruikt in de gay men/ straight female relatie?	Is de heteroseksuele relatie van belang in het verhaal, speelt deze een rol in probleem en keuzesituatie? Worden woorden als "liefde"

	en “perfecte relatie” gebruikt om hun relatie te omschrijven?
5) Hebben heteroseksuele vrouwen veel privileges bij homoseksuele mannen? Mogen ze hen aanraken, kussen etc? (alleen van toepassing bij homoseksuele mannelijke karakters in een sitcom)	Komt kussen, aanraken tussen homoseksuele mannen en heteroseksuele vrouwen voor en speelt dat een rol in probleem en keuzesituatie in het verhaal?
6) Wordt het homoseksuele karakters in contrast gebracht met een overdreven homoseksueel karakter? (“foil”)	Is dit terug te vinden in de tegenstellingen tussen de personages? (Staat dit karakter dichter bij de homoseksuele wereld dan de hoofdpersoon?)
7) Wordt het homoseksuele karakter gepresenteerd als object van verlangen voor het andere geslacht?	Komt dit terug in de doelen van het andere karakter?
8) Wordt het homoseksuele hoofdkarakter gepresenteerd als traditioneel mannelijk? ¹ Hieronder valt ook het hebben van macht en controle over een vrouw onder.	Komt dit terug in het verhaal d.w.z. speelt dit een rol in probleem en keuzesituatie? Spelen de traditioneel mannelijke eigenschappen een rol bij de keuzes, doelen en dergelijke van het homoseksuele karakter?

¹ Vrouwelijke eigenschappen zijn; afhankelijkheid, empathie, emotioneel, emoties kunnen uiten, meelevendheid, dromerigheid, sociaal zijn, onzekerheid, behulpzaamheid, onzelfstandigheid, en interesse in verzorging en mode. (v. Uden, 2005)

Mannelijke eigenschappen zijn; onafhankelijkheid, rationaliteit, doelgerichtheid, actief, ondernemend, succesvol, ambitieus, dominant, leidinggevend, zelfvertrouwen, zelfbewustzijn, sterk, stabiel, koel en interesse voor seks, het lichaam van een vrouw.

Hoofdstuk 4: Resultaten

4.1: Inleiding

In dit deel van mijn onderzoek zal ik de resultaten van de analyse bekend maken. Ik zal antwoord gaan geven op de onderzoeksvraag en de deelvragen.

Mijn onderzoeksvraag is: *In hoeverre overheerst de heteroseksuele norm in Will & Grace en hoe komt dit tot uitdrukking in de karakters en de daarmee verbonden verhaallijnen in de serie? En in hoeverre verschilt dit van het televisiedrama als The L-Word?*

En de doelstelling van mijn onderzoek luidt:

Het in kaart brengen in hoeverre in een populaire serie met homoseksuele hoofdpersonages (Will & Grace) er sprake is van een heteronormatieve visie en in hoeverre dat verschilt met een serie met homoseksuele mannen en vrouwen (The L-Word).

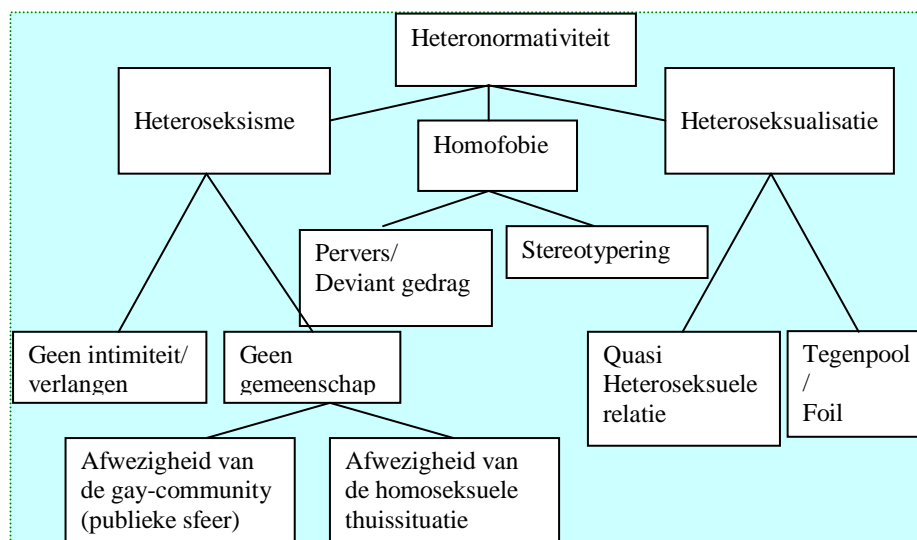
Mijn deelvragen zijn:

- Komen homoseksuele karakters wel of niet in beeld?
- Als homoseksuele karakters wel in beeld komen, betreft dit dan een bijrol?
- Wordt seks tussen homoseksuelen afgebeeld als pervers?
- Worden homoseksuele karakters stereotyperend neergezet?
- Worden stereotyperende eigenschappen bespot?
- Wordt seks, intimiteit en/ of romantiek niet in beeld gebracht tussen homoseksuele karakters? En zowel, betreft dit dan een karakter die als kenmerk 'slecht' heeft?
- wordt homoseksualiteit neergezet als een probleem voor homoseksuelen?
- Hebben homoseksuelen geen of wel een homoseksuele thuissituatie?
- Worden homoseksuele karakters in een heteroseksuele wereld geplaatst?
- Komt er wel of niet een homoseksuele gemeenschap en cultuur in beeld?
- Is er sprake van een sterke gay men/ straight female relatie?
- Als er sprake is van een sterke gay men/ straight female relatie, is er dan een romantische toon aanwezig tussen de gay men en straight female?
- Heeft de gay men/ straight female relatie een 'dad factor'?
- Worden woorden als 'liefde' en 'perfecte relatie' vaak gebruikt in de gay men/ straight female relatie?
- Hebben homoseksuele vrouwen veel privileges bij homoseksuele mannen? Mogen ze hen aanraken, kussen etc?

- Wordt het homoseksuele karakter in contrast gebracht met een overdreven homoseksueel karakter?
- Wordt het homoseksuele karakter gepresenteerd als een object van verlangen voor het andere geslacht?
- Wordt het homoseksuele hoofd karakter gepresenteerd als traditioneel mannelijk?

Om hier antwoord op te kunnen geven heb ik een analyseschema gemaakt en aan de hand daarvan tien afleveringen geanalyseerd. Respectievelijk vijf uit de serie Will & Grace en vijf uit de serie The L-Word. Ik heb hierbij gekeken naar de relaties van de hoofdpersonen en aan de hand hiervan verhaallijnen geselecteerd. De resultaten staan hieronder.

Figuur 4.1: aspecten van heteronormativiteit

4.2: Homofobie

De eerste indicator van homofobie is dat homoseksuelen niet getoond worden, of, dat als ze getoond worden, dat slechts in de vorm van een bijrol is. Dat is bij beide series niet het geval. Zowel in de L-Word als in Will & Grace komen homoseksuelen voor.

Perversheid en deviant gedrag komt bij geen van de afleveringen in Will & Grace voor. Ik heb hierbij vooral gekeken naar seksuele handelingen die voor kunnen komen, waarbij sprake zou moeten zijn van afwijkend seksueel gedrag. Bijvoorbeeld vreemdgaan, seks zonder relatie en afwijkende seksuele handelingen (perversheid). In The L-Word is er in vier van de vijf geselecteerde afleveringen sprake van perversheid en deviant gedrag. Bij alle vier de geselecteerde afleveringen speelt het een rol in het verhaal en komt het terug in de problemen van de karakters of bij andere karakters. We zien hier dat The L-Word daarin

verschilt met Will & Grace. In The L-Word zien we de karakters vaak seks hebben met elkaar, iets wat nooit getoond zal worden in Will & Grace. Ook wordt het seksuele gedrag vaak besproken in The L-Word, dat is niet het geval in Will & Grace.

Op de vraag of karakters stereotyperend worden neergezet kan kort antwoord worden gegeven: ja. Bij Will & Grace wordt het homoseksuele karakters in iedere aflevering stereotyperend neergezet. Vooral Jack moet het ontgelden, hoewel Will ook wel typische homoseksuele gedragskenmerken heeft. Het speelt echter niet vaak een rol in het verhaal, het hoort er gewoon bij. In The L-Word komt het bij vier van de vijf afleveringen voor. Hoewel het daar voornamelijk alleen bij het karakter Shane voor komt. De rest wordt niet zo neergezet. En dat is een groot verschil met Will & Grace, aangezien The L-Word veel meer hoofdpersonages heeft. Bij drie van de vijf afleveringen speelt het tevens een rol in het verhaal, maar nogmaals: daarin gaat het alleen om het karakter Shane. Dit is echter niet cruciaal, aangezien homoseksualiteit van andere karakters totaal niet bespot wordt. Ook gebeurt het niet veelvuldig, het zijn hooguit opmerkingen die er zo nu en dan worden geroepen. Er wordt dan ook geen probleem van gemaakt.

In Will & Grace worden stereotype eigenschappen bespot, dat gebeurt in alle afleveringen. Het speelt echter maar bij twee afleveringen een rol in het verhaal. In The L-Word worden homoseksuele eigenschappen maar in twee afleveringen bespot. Het speelt dan ook in beiden afleveringen een rol. Toch is het verschil tussen de beide series groter, aangezien het in The L-Word vaak maar één karakter betreft. Terwijl het in Will en Grace gebeurt bij meerdere karakters.

Kort gezegd kunnen we aannemen dat perversiteit of deviant gedrag in Will & Grace niet voorkomt. Dat komt wel voor in The L-Word. Bespotting van homoseksuele eigenschappen komt in alle afleveringen van Will & Grace voor. Ook worden ze in alle afleveringen als stereotyperend neergezet. The L-Word scoort daarin lager aangezien het ook maar om slechts één karakter gaat. Alleen Shane wordt daarin het meeste besproken. We kunnen dus aannemen dat stereotypering in The L-Word veel minder voorkomt dan in Will & Grace. Dit komt mede doordat The L-Word ook veel meer karakters heeft die niet bespot worden.

4.3: Heteroseksisme

Seks, intimiteit of romantiek wordt niet in beeld gebracht in de serie Will & Grace, en als het in een aflevering voorkomt betreft dit intimiteit in een zeer milde vorm. Zo werd dit aspect maar in één aflevering in beeld gebracht en bedroeg het slechts een knuffel en een korte kus

tussen Will en Vince. Bij The L-Word ligt dat anders. Daarin wordt seks, intimiteit en romantiek in alle afleveringen in beeld gebracht. Dat gebeurt in de hoofdrollen en bijrollen. Tevens speelt het in deze serie ook een rol in het verhaal.

In Will & Grace wordt homoseksualiteit in drie afleveringen neergezet als een probleem voor heteroseksuelen. Deze homoseksualiteit speelt dan ook een rol bij de keuzesituatie. Het is echter geen probleem voor het karakter zelf. In The L-Word wordt homoseksualiteit in alle afleveringen neergezet als een probleem voor heteroseksuelen. Bij drie van de vijf afleveringen is het echter geen probleem voor het karakter zelf.

Bij Will & Grace heeft geen van de afleveringen een homoseksuele thuissituatie. Bij de L-Word hebben alle afleveringen een homoseksuele thuissituatie. Dat is een groot verschil.

Verder worden de karakters in de serie Will & Grace in alle afleveringen in een heteroseksuele wereld geplaatst. Ze hebben overwegend heteroseksuele vrienden, kennissen en banen. Alleen Jack werkt op een gegeven moment op een homoseksueel kantoor. Dat is echter te verwaarlozen in vergelijking met de rest van de bevindingen. In The L-Word is dat juist andersom, daarin hebben ze een heel gay-network om zich heen. Ze hebben een eigen café, een lesbische vriendenkring, en op de een of andere manier is ieder nieuw karakter in de serie ook homoseksueel. De homoseksuele gemeenschap wordt in Will & Grace genegeerd, terwijl dat in The L-Word juist helemaal niet zo is. Alleen wat betreft het karakter Jack kan opgemerkt worden dat hij in één aflevering in een homoseksuele omgeving te zien is. Bij Will & Grace wordt die gemeenschap genegeerd, terwijl in The L-Word het tegenovergestelde aan de gang is.

Kort gezegd kunnen we aannemen dat Will en Grace zeer hoog scoort in de kenmerken van heteroseksisme: ze hebben geen gemeenschap en intimiteit/ verlangen wordt niet in beeld gebracht. Een groot contrast met The L-Word dus. Wel wordt in deze serie homoseksualiteit vaker neergezet als een probleem voor homoseksuelen. Maar bij drie van de vijf afleveringen is het ook een probleem voor het karakter zelf. We hoeven dit niet zozeer mee te rekenen in de overweging, aangezien er verschillende factoren aanwezig zijn voor deze conclusie. Allereerst heeft de serie gemiddeld vier of vijf verhaallijnen met zeker zes hoofdpersonages. Verder betreft het verhaallijnen en personages die als hoofdprobleem verwarring of schaamte hebben. Ze zijn nog niet uit de kast of ze weten nog niet zeker dat ze lesbisch zijn. In tegenstelling tot de andere hoofdpersonages, die wel allemaal zelfverzekerd zijn en zich niet schamen voor hun homoseksualiteit.

4.4: Heteroseksualisatie

Voor de eerste resultaten van dit deel wil ik eerst iets uitleggen. In de eerste vragen van het analyseschema staan kenmerken met betrekking tot de gay men/ straight female relatie. Dit is niet van toepassing op The L- Word aangezien dat in deze serie niet voor komt. Het zijn allereerst grotendeels lesbiennes die voorkomen in deze serie en ten tweede was er niets vergelijkbaars te vinden. Er was simpelweg geen ‘dad factor’ te ontdekken. Ik zal hierbij dus alleen de resultaten van Will & Grace bekendmaken.

In Will & Grace is er in iedere aflevering sprake van een sterke gay men/ straight female relatie. Het gaat zelfs zo ver dat het ook bij bijpersonages en gastrollen voor komt. Bij drie van de vijf afleveringen is er ook een romantische toon aanwezig, dit geldt niet alleen voor Will en Grace, maar ook voor gast- en bijrollen. Het speelt tevens een rol in de probleem en keuzesituaties voor de karakters. In de analyse werd ook gesproken over een zogenaamde ‘dad factor’, dit is ook sterk aanwezig in de geselecteerde afleveringen. We zien dat dit in alle afleveringen aanwezig is. In alle afleveringen is het ook van invloed op het verhaalverloop en speelt het een rol in de keuzesituaties. Grace is hierin vaak ondergeschikt aan Will, vaak maakt zij fouten en probeert Will haar te helpen. Ook in de gastrollen is het merkbaar. Zo zien we Jack het zusje van Vince helpen met haar homoseksualiteit. Hij neemt hierin ook de vaderrol op zich. Bij drie van de vijf afleveringen is de heteroseksuele relatie van belang in het verhaalverloop, en speelt het een rol in de keuzesituaties. In vier van de vijf gevallen worden termen als ‘liefde’ en ‘perfecte relatie’ niet gebruikt. Ook is er in vier van de vijf gevallen spraken van dat heteroseksuele vrouwen privileges hebben bij homoseksuele mannen. Ze mogen ze aanraken, kussen etc. bij The L-Word is dit totaal niet aanwezig, simpelweg omdat dit niet van toepassing is.

In alle afleveringen van Will & Grace is er een ‘foil’ aanwezig: een persoon die dichter bij de homoseksuele wereld staat dan het hoofdkarakter. In het geval van deze serie betreft het de persoon Jack. Het lijkt alsof hij dichter bij de homoseksuele wereld staat en meer homoseksueel is dan Will. Dit is terug te vinden in de tegenstellingen. In The L-Word is ook een dergelijk karakter te vinden: Shane. Toch is dit niet zo sterk aanwezig als in Will & Grace, mede doordat de karakters in de serie The L-Word ook allemaal duidelijk lesbisch zijn. De tegenstelling is minder duidelijk dan in Will & Grace, mede doordat de karakters van The L-Word al in een lesbische omgeving zitten.

In drie van de vijf afleveringen in Will & Grace wordt een homoseksueel karakter gezien als het object van verlangen voor het andere geslacht. Dat gebeurt in de bijrollen en tussen de hoofdpersonages. Zo vecht Grace vaak om de aandacht van Will en moet ze daarin

strijden met Vince. In The L-Word is dit aspect in twee afleveringen aanwezig, hoewel het hier een karakter betreft dat niet weet of ze lesbisch of hetero is. Het gaat hier om Jenny, een vrouw die samenwoont met haar vriend. Zij wordt vervolgens verleid door een vrouw. Dit gegeven is echter te verwaarlozen aangezien het niet terug komt in de andere karakters.

Het laatste aspect dat onderzocht is, is de vraag of het homoseksuele hoofd karakter wordt gepresenteerd als traditioneel mannelijk. Dat is in alle geselecteerde afleveringen van Will & Grace bevestigd. Will heeft hierbij de leidende functie. Het speelt tevens een rol in de probleem en keuzesituatie. Ook spelen deze eigenschappen een rol bij keuzes, doelen en dergelijke. Bij The L-Word wordt het hoofd karakter maar in drie gevallen neergezet als mannelijk. Het betreft hier dan vooral het karakter Bette. Zij heeft een relatie met Tina, waarin ze overwegend 'de man' speelt. In de rest van de karakters is het niet zozeer aanwezig, hoewel Shane af en toe ook mannelijke trekjes heeft. Als het echter voorkomt, speelt het een rol in de keuzesituatie en de doelen van de karakters.

We zien dat Will & Grace een zeer sterke quasi heteroseksuele relatie heeft, vooral tussen Will en Grace is dit zeer sterk merkbaar. In de L-Word komt dit echter niet voor. Ook heeft Will & Grace een zeer sterk contrast tussen het hoofdpersonage en een overdreven homoseksueel karakter. In de L-Word is dit ook wel aanwezig, maar lang niet zo sterk als in Will & Grace. We kunnen dus concluderen heteroseksualisatie zeer sterk toegepast wordt in Will & Grace, en niet zo sterk in The L-Word.

Hoofdstuk 5: Conclusie

5.1: Inleiding

In dit laatste deel zal ik antwoord geven op de onderzoeksvraag die aan het begin van deze thesis gegeven is. Mijn onderzoeksvraag was: *In hoeverre overheerst de heteroseksuele norm in Will & Grace en hoe komt dit tot uitdrukking in de karakters en de daarmee verbonden verhaallijnen in de serie? En hoe verschilt dit met een televisiedrama als The L-Word?*

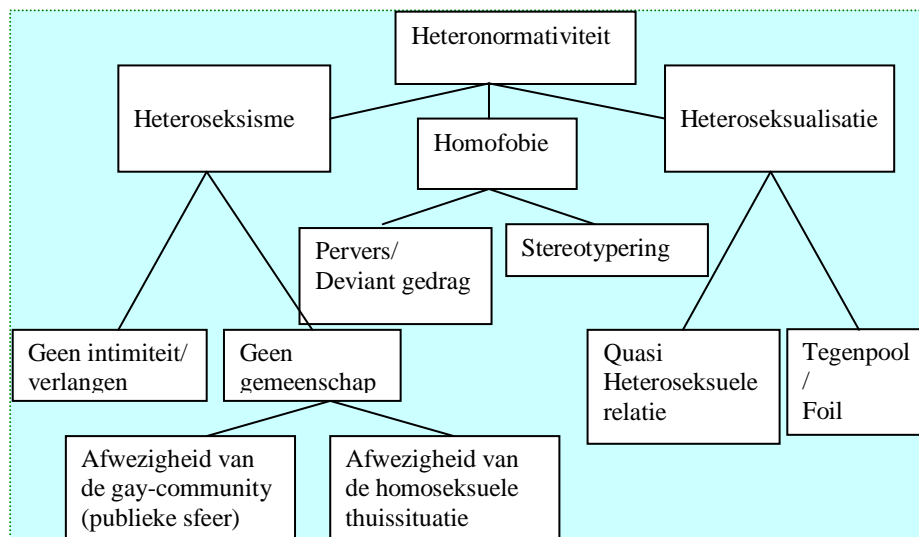
En de doelstelling van mijn onderzoek luidde:

Het in kaart brengen in hoeverre in een populaire serie met homoseksuele hoofdpersonages (Will & Grace) er sprake is van een heteronormatieve visie, en in hoeverre dat verschilt tussen een serie met homoseksuele mannen en lesbische vrouwen, namelijk The L-Word.

5.2: Heteronormativiteit in Will & Grace

Als we kijken naar de resultaten in hoofdstuk 4 zien we dat er duidelijke verschillen zijn tussen de twee geanalyseerde series. Aan de hand van het schema hieronder en de resultaten in hoofdstuk 4 zal ik uitleggen in hoeverre Will & Grace gebukt gaat onder een heteronormatieve visie.

Figuur 5.2: Heteronormativiteit en zijn indicatoren.

Als we kijken naar het eerste deel (heteroseksisme) zien we dat deze bestaat uit twee aspecten namelijk: *geen intimiteit/verlangen* en *geen gemeenschap*. Deze laatste kunnen we weer onderverdelen in *afwezigheid van de gay-community* en *afwezigheid van de homoseksuele*

thuisituatie. We zien dat in de resultaten van Will & Grace naar voren kwam dat intimiteit en verlangen niet getoond werd in de serie, terwijl dat bij The L-Word wel het geval was. Ook zien we dat in Will & Grace de karakters in een heteroseksuele wereld werden geplaatst. Ze hebben geen gay-community en geen homoseksuele thuisituatie. Dat was bij The L-Word wel het geval. Gelet op deze twee kenmerken is Will & Grace dus grotendeels heteroseksistisch. Hier ben ik op uitgekomen aangezien er in één aflevering een klein beetje intimiteit werd getoond (een kleine knuffel tussen Vince en Will), en in één aflevering een homoseksuele baan werd neergezet (die van Jack). The L-Word heeft te maken met het tegenovergestelde, daar is heteroseksisme vrijwel niet aan de orde.

Als we kijken naar het tweede aspect (homofobie) zien we dat deze bestaat uit twee kenmerken namelijk: *pervers/deviant gedrag* en *stereotypering*. Allereerst kunnen we uit de analyse opmaken dat pervers/deviant gedrag in Will & Grace niet voorkomt. In The L-Word komt dat echter wel voor. Bespotting en stereotypering kwamen in alle afleveringen van Will & Grace voor, The L-Word scoort daarin lager omdat dit vooral om één karakter gaat. Ook werd het daar niet zo uitvoerig gedaan als in Will & Grace. Tevens komt het maar in twee van de vijf afleveringen voor, terwijl dit bij Will & Grace bij alle afleveringen voorkomt. We kunnen zeggen dat homofobie voorkomt in Will & Grace, alleen heeft dit alles met stereotypering te maken en niets met pervers/ deviant gedrag. In The L-Word is dit juist andersom.

Het derde aspect van heteronormativiteit is heteroseksisme. Deze bestaat uit *quasi heteroseksuele relatie* en *tegenpool*. We zien dat Will & Grace zeer sterk scoort in de eerste categorie. De relatie tussen Will en Grace is cruciaal voor dit resultaat. Maar ook andere karakters laten dit zien. In iedere aflevering is er een sterke gay men/ straight female relatie te zien. In alle afleveringen was een 'dad factor' aanwezig. Verder is in meer dan de helft van de afleveringen een romantische toon aanwezig in deze relatie. En in vier van de vijf gevallen hebben heteroseksuele vrouwen privileges bij de homoseksuele mannen. In The L-Word zijn zulke relaties niet aanwezig, deze series scoort hier dus op geen enkel punt. Beiden series hebben te maken met een 'foil'. In Will & Grace is dit Jack en in The L-Word is dit Shane. Toch is het contrast tussen Jack en Will veel groter dan tussen Shane en een ander karakter in The L-Word. Shane wordt namelijk niet altijd uitgewerkt in de serie, verder is de tegenstelling tussen haar en de rest van de karakters niet zo groot omdat ze niet zo overdreven neergezet wordt. Will & Grace scoort hier dus duidelijk hoger op beide punten. We kunnen dus concluderen dat Will & Grace veel heteroseksistischer is dan The L-Word, vooral gezien het feit dat in The L-Word geen quasi heteroseksuele relaties voorkomen.

Kortom: Will & Grace scoort hoger op heteroseksisme, homofobie en heteroseksualisatie. Vooral heteroseksisme en heteroseksualisatie zijn sterk in contrast in vergelijking met The L-Word. Will & Grace is dus veel heteronormatiever ingesteld als The L-Word. Los gezien van The L-Word is Will & Grace ook sterk heteronormatief. De karakters worden in een heteroseksueel kader geplaatst. Bij The L-Word was dit niet het geval. De heteroseksuele norm in de sitcom Will & Grace is sterker merkbaar dan in de dramaserie The L-Word.

5.3: Problemen en mogelijke suggesties voor de toekomst.

Na de analyse, en de resultaten daarvan, hebben we kunnen zien dat Will & Grace zeer hoog scoort op alle aspecten van heteronormativiteit. Het enige waar ze niet hoog op scoorden was pervers/ deviant gedrag. Dat kwam totaal niet voor en was een zwaar contrast met de resultaten van The L-Word. Daarom scoorden ze niet zo heel hoog bij homofobie, terwijl alle andere eigenschappen wel merkbaar waren (stereotypering). De vraag is nu waarom dat zo is. Persoonlijk denk ik dat dit te maken heeft met het genre, Will & Grace is natuurlijk een luchtige sitcom. Als daar pervers gedrag in voor zou komen zouden de kijkcijfers kelderen. Betaalzers hebben natuurlijk andere regels omdat zij op specifieke doelgroepen mikken.

Verder zien we dat een tegenpool (foil) ook voor kwam in The L-Word, maar dat daar niet zoveel nadruk op werd gelegd. Dat komt doordat de tegenstelling niet zo heel groot was tussen deze foil en tussen de andere karakters. Bij Will & Grace was dit veel sterker aanwezig. Verder heeft The L-Word meerdere karakters en meerdere verhaallijnen, waardoor het contrast dus niet zo groot is. En dat komt mede doordat er minder nadruk op wordt gelegd. Verder is het genre van belang, een sitcom is wat anders dan een dramaserie. In een dramaserie kan dit niet zo ver uitgewerkt worden, dan verliest het zijn geloofwaardigheid.

Het feit dat in The L-Word heel veel karakters voorkwamen speelde nogal een rol in de analyse. Veel aspecten uit het analyseschema kwamen wel voor bij één of twee karakters. Hetzij in een bekrompen versie zonder enige diepgang. Ik heb geprobeerd dit er toch in te verwerken aangezien het wel een belangrijk punt kan zijn. Een voorbeeld hiervan is: Shane werd een aantal keer belachelijk gemaakt door mensen in haar omgeving. Ze heeft een jongensachtig uiterlijk en dat kwam soms ter sprake. Een typisch voorbeeld van stereotypering. Maar toch ook weer niet aangezien het enkele opmerkingen waren die verder helemaal geen rol speelden. Ook gebeurde het niet bij andere karakters. Ik heb het uiteindelijk wel verwerkt maar er verder niet al teveel nadruk op gelegd. Mijn suggestie voor in de toekomst is dat er beter gelijksoortige series vergeleken kunnen worden. Ik heb nu drama met

een sitcom vergeleken en daardoor ontstonden er af en toe problemen. Sommige dingen worden anders bedoeld in een dramaserie als je het vergelijkt met een sitcom. Andersom is dat ook zo. Tevens spelen zich in een dramaserie van een uur heel andere dingen af dan in een sitcom van een half uur. De verhaallijnen zijn allereerst uitgebreider. Verder zijn er veel, wat ik noem, ‘loze’ verhaallijnen: dat zijn verhaallijnen die (nog) geen probleem en keuzesituatie hebben. Ze kunnen nog alle kanten op en spelen zich misschien verder af in de volgende afleveringen. Soms kon ik deze niet meerekenen in de analyse, maar zou het wel een duidelijk voorbeeld kunnen zijn van iets wat ik belangrijk vond. Daarom heb ik geselecteerd op wat ik belangrijk vond en het er soms bij genomen in de analyse. Verantwoording voor deze keuzes is te lezen in de analyses van Will & Grace en The L-Word.

5.4: Reflectie.

Gedurende de hele analyse bleek al snel dat de verschillende indicatoren niet altijd toepasbaar waren op de beiden series. De indicatoren voor heteroseksualisatie (*foil* en *quasi heteroseksuele relatie*) bleken puur afgeleid van Will & Grace. De foil (*tegenpool*) was sterker aanwezig in Will & Grace. Een quasi heteroseksuele relatie heb ik niet kunnen vinden in The L-Word, dit komt omdat het bij deze indicatoren ging om een gay-man/ straight female relatie. En in de serie The L-Word komen alleen maar lesbische hoofdpersonages voor. Dat maakt deze indicatoren niet goed toepasbaar op beiden series. De indicatoren voor heteroseksisme daarentegen waren wel goed te gebruiken voor beiden series, verschillen tussen de twee werden hierdoor goed duidelijk. Eén van de indicatoren van homofobie (namelijk: *pervers/deviant gedrag*) was niet goed te meten. Het is namelijk persoonlijk wat men onder deze term verstaat. Wel was het duidelijk dat er een groot verschil zat tussen de series Will & Grace en The L-Word wat betreft deze indicator. Dat was anders met *stereotypering*, wat wel goed meetbaar was voor beide series. We zagen dat stereotypering veel voorkwam in Will & Grace, terwijl dit in The L-Word bijna niet aan de orde was. Na de analyses aan de hand van het WOW-model kan ik zeggen dat de gemeten bevindingen geldig zijn.

Voor dit onderzoek heb ik geen betrouwbaarheidscheck gedaan, ik weet dus niet hoe betrouwbaar mijn onderzoek meet. Kwalitatief onderzoek is ook altijd minder goed te controleren dan kwantitatief onderzoek. Wel acht ik het onderzoek redelijk betrouwbaar, mede doordat de verschillen tussen de bevindingen groot waren. Ook kwam er een duidelijke conclusie naar voren met betrekking tot de beide series.

Literatuur en bronnen

Literatuur:

Carey, J, W, (1989), 'A cultural approach to communication', uit: *Communication as culture*, pp. 13-36.

Connolly, M. (2003), 'Heterosexuality on Television: The Heterosexualisation of Will & Grace in print Media, Culture, Communication & Technology Program', Georgetown University.

Dow, J, B, (2001), 'Ellen, Television, and the Politics of Gay and Lesbian Visibility', uit: *Critical Studies in Media Communication*, pp.123-140, National Communication Association.

Fejes, F, Petrich, K, (1993), 'Invisibility, Homophobia and Heterosexism: Lesbians, Gays and the media', uit: *Review and criticism (1993)*

Foust, G, Inch, R, (2005), 'Homoseksualiteit in TV Situation Comedies: Characters and Verbal Comments', uit: *Journal of Homosexuality, Vol. 49 (2005)*, The Haworth Press Inc, University of Calgary, University of Alberta.

Gross, L (2005), *The Past en the Future of gay, Lesbian, Bisexual, and Transgender Studies*, International Communication Association.

Gust A, Yep (2003), 'The Violence of Heteronormativity in Communication Studies. Notes on injury, Healing, and Queer World-Making'. The Haworth Press Inc, San Fransisco State University.

James, W. Carey (1989), 'A cultural approach to communication', uit: Carey, *Communication as culture*, pp.13-36

Poecke van, L, (1979), 'Culturele indicatoren 3: Gerbner: het system is de boodschap', uit: *Communicatie 9*, Fauconnier, Leuven, pp. 6-12.

Tennekes, J, (1992), *De onbekende dimensie. Over cultuur, cultuurverschillen en macht*. Pp.18-28, 2de druk, Garant; Leuven, Apeldoorn.

Schiappa, E, Gregg, P, B, Hewes, D, E, (2006), 'Can One TV Show Make a Difference? Will & Grace and the Parasocial Contact Hypothesis' uit: *Journal of Homosexuality Volume 51, issue 4 (2006)*, pp. 15-37

Shugart, H, A, (2003), 'Reinventing Privilege: The New (Gay) Man in Contemporary Popular Media', uit: *Critical Studies in Media Communication Volume 20, No. 1 (2003)*, pp. 67-91

Shanahan, J (2004), 'A return to cultural indicators', uit: *Communications 29*, pp. 277-294, Walter de Gruyter.

Wester, F. en A Weijers (2006), 'Narratieve analyse en transcriptie; Culturele thema's in de sitcom', uit: F.Wester (2006) *Inhoudsanalyse: Theorie en Praktijk*, pp.161-191. Alphen aan de Rijn: Kluwer

Websites:

www.nbc.com

www.rtl.nl

www.lword.nl

<http://www.fcc.gov/cgb/consumerfacts/obscene.html>

Overige bronnen:

Temming, H (12-09-2006), *Homocultuur*, uit: Spits, pagina 6 (Reply 2 all)

Bijlagen op cd-rom

Analyses van:

- Will & Grace. Aflevering 7.2. *Back up, dancer.*
- Will & Grace. Aflevering 7.5. *Key party.*
- Will & Grace. Aflevering 7.7. *Will & Grace & Vince & Nadine.*
- Will & Grace. Aflevering 7.11 en 7.12. *Queens for a day.*
- Will & Grace. Aflevering 7.14. *Partners.*
- The L-Word. Aflevering Pilot.
- The L-Word. Aflevering 5, seizoen 1. *Lawfully*
- The L-Word. Aflevering 6, seizoen 1. *Loosing it.*
- The L-Word. Aflevering 2, seizoen 2. *Lapdance.*
- The L-Word. Aflevering 11, seizoen 2. *Loud en proud.*

Transcripten van:

- Will & Grace. Aflevering 7.2. *Back up, dancer.*
- Will & Grace. Aflevering 7.5. *Key party.*
- Will & Grace. Aflevering 7.7. *Will & Grace & Vince & Nadine.*
- Will & Grace. Aflevering 7.11 en 7.12. *Queens for a day.*
- Will & Grace. Aflevering 7.14. *Partners.*
- The L-Word. Aflevering Pilot.
- The L-Word. Aflevering 5, seizoen 1. *Lawfully*
- The L-Word. Aflevering 6, seizoen 1. *Loosing it.*
- The L-Word. Aflevering 2, seizoen 2. *Lapdance.*
- The L-Word. Aflevering 11, seizoen 2. *Loud en proud.*